

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
« ___ » _____ 2021 р.

Реєстраційний № _____
« ___ » _____ 2021р.

ВИКОРИСТАННЯ ЛЕПБУКІВ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОм-16
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Мізерної Світлани Анатоліївни
Керівник: кандидат соціологічних наук, доцент
Коломоєць Т.Г.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	9
1.1. Теоретичні основи забезпечення безпеки життєдіяльності у ЗДО.....	9
1.2. Особливості розвитку навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку.....	15
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	25
2.1. Аналіз державних програм та передового педагогічного досвіду з формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку..	25
2.2. Дослідження практики безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку у Кам'янському КЗДО «Оленка»	31
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. КОМПЛЕКС ЛЕПБУКІВ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	46
3.1. Можливості використання лепбуків у практиці формування навичок безпеки життєдіяльності.....	46
3.2. Презентація комплексу лепбуків з формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку.....	52
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. У контексті розвитку соціальної компетентності дітей передшкільного віку важливого значення набуває завдання формування основ безпеки життєдіяльності. Формування даної компетентності визначається також одним із пріоритетних завдань в програмах розвитку і виховання особистості. Кожна освітня програма для ЗДО передбачає розділ з основ безпечної поведінки.

Формування у дитини навичок безпеки життєдіяльності покликане допомогти педагогу розкрити їй навколишній світ, сформувати у неї уявлення про наступне: по-перше, про себе як про представника людського роду; по-друге, про інших людей, про їхні почуття, вчинки, про права та обов'язки; про різноманітної діяльності людини; а також на основі пізнання розвивати творчу, вільну особистість, володіє почуттям власної гідності і поваги до інших людей [24].

Основна мета формування таких навичок полягає в різнобічному розвитку дитини, формування у неї універсальних здібностей та рівня, відповідного віковим можливостям і вимогам сучасного суспільства, забезпечення для всіх дітей раннього старту розвитку, збереження і зміцнення їхнього здоров'я [18].

Серед соціальних компетенцій до кінця сьомого року життя відносять характеристики, пов'язані з ініціативою в спілкуванні з персоналом, батьками та іншими дітьми; в умінні підтримувати тему розмови, попросити про допомогу і заявити, про свої потреби в прийнятній формі; в здатності встановленні стійких контактів з однолітками, в прояві готовності співчувати, допомогти, поділитися. Таким чином, соціальна компетентність дошкільника проявляється в сферах, пов'язаних з чуттєвим, інтелектуальним і мотиваційно-практичним компонентом діяльності [39].

Отже, формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку спрямоване на навчання дітей безпечній поведінці та

зачіпає всі види небезпеки навколишнього світу: природу, домашнє оточення та інших людей, здоров'я, емоційне благополуччя тощо та є актуальною психолого-педагогічною проблемою.

Проблема виховання навичок БДЖ у дітей передшкільного віку досліджувалася такими провідними фахівцями: Т. Алієва [18; 39], Т. Александрова [2], Т. Андрєєва [3], Т. Андрющенко, С. Бадрак, О. Богініч, А. Богуш [7], Л. Борусевич, Т. Бунда, О. Ващенко, Н. Гавриш [8], В. Грибова, В. Григоренко, Л. Грицюк [10], В. Гузиніна, Л. Гураш [11], П. Гусак, Н. Денисенко, Г. Джемула, О. Долинна [13], О. Дубогай, Л. Єніна, Т. Зав'язун, Л. Загоруйко [22], Н. Зимівець, Л. Канафоцька, М. Каротаєва [10], Л. Карнаух [21], О. Карпенко [22], С. Козлова [24], О. Кононко, К. Крутій, І. Литвиненко, Л. Лохвицька [32], І. Луценко [34], Л. Макаренко [58], Н. Маліновська [35], Л. Мельник, В. Мошкін [37], А. Назарчук [34], В. Ніколаєнко, І. Панченко [3], Л. Парамонова [39], В. Петрович, З. Плохій, Т. Поніманська, С. Свириденко, Н. Семенова, О. Семенюк, Л. Сергієнко, В. Цигода [56], О. Чорновіл, В. Шавровська, К. Щербакова [58] та ін.

Попри високу вивченість вказаної проблематики у наукових колах вважається за потрібне поглиблювати та розширювати навчально-методичний інструментарій формування у дошкільників навичок безпеки життєдіяльності, зокрема, з використанням лепбуків, що і обумовило проведене нами дослідження в цьому напрямі.

Метою дослідження є формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку з використанням технології «лепбук».

Зазначена мета зумовила вирішення таких **завдань дослідження**:

- визначити теоретичні основи забезпечення безпеки життєдіяльності у ЗДО;
- охарактеризувати особливості розвитку навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку;
- здійснити аналіз державних програм та передового педагогічного досвіду з формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей

передшкільного віку;

- провести дослідження рівнів формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку в Кам'янському КЗДО «Оленка»;
- визначити можливості використання лепбуків для формування навичок безпеки життєдіяльності та презентувати відповідні завдання для такого розвитку.

Об'єкт дослідження – навички безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку.

Предмет дослідження – використання лепбуків для формування навичок безпеки життєдіяльності.

Методи дослідження:

загально-теоретичні – аналіз, синтез, систематизацію, узагальнення, порівняння, класифікацію матеріалів фахової літератури з окресленої проблематики;

емпіричні – спостереження за діяльністю дітей, тестування, бесіда;

методи математичної статистики – для обробки результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані студентами протягом проходження педагогічної практики в ЗДО під час формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку.

Експериментальна база дослідження: Кам'янський КЗДО «Оленка»; всього було залучено до участі в експерименті 15 дошкільників.

Апробація результатів роботи: основні положення експериментальної роботи висвітлювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «ACTUAL TRENDS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH» (м. Мюнхен, Німеччина, 9-11 травня 2021 р.).

Публікації: матеріали роботи опубліковані у збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «ACTUAL TRENDS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH» в м. Мюнхен (Німеччина).

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки з розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи – 71 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Теоретичні основи забезпечення безпеки життєдіяльності у ЗДО

На сучасному етапі розвитку людства важливого значення набувають адекватні механізми взаємодії людини з оточуючим середовищем: з природою, технікою, із соціумом тощо. Ці питання все частіше з'являються на сторінках наукових досліджень, обговорюються на різноманітних міжнародних форумах та конференціях. Як свідчить історія розвитку нашого суспільства, нехтування безпекою призводить до серйозних негативних наслідків і трагедій. Сучасний прогрес, який забезпечило собі людство, мимоволі призводить до виникнення нових небезпек і загроз у повсякденній нормальній життєдіяльності людини. Це може призводити до великих втрат у формі стихійних лих, аварій, катастроф, що тягнуть за собою певну кількість людських жертв, руйнувань та ін. Тому забезпечення екологічної, техногенної соціальної безпеки у випадку надзвичайних ситуацій, починаючи із дошкільного віку, є однією із нагальних проблем української держави, що, зокрема, прописане у Інструкції [19].

У контексті даного дослідження спочатку доцільно визначитися із відповідним категоріально-понятійним апаратом та з'ясувати сутність терміну «безпека» у різних наукових дослідженнях.

Поняття «безпека» у психологічному словнику трактується як стан, коли кому -, чому-небудь ніщо не загрожує [42].

Іншими словами, безпека — це «збалансований стан людини, соціуму, держави, природних, антропогенних систем» [54].

Поняття «безпека людини», за визначенням І. Луценко та А. Назарчук, характеризує «саму суть людського життя, її ментальні, соціальні і духовні надбання» [34, с. 99].

Дослідником В. Лапіним безпека тлумачиться як базисна потреба окремої особистості, а також невід’ємна складова стратегії розвитку людства, іншими словами – «сталий людський розвиток» [30].

До речі, у рамках Концепції стійкого розвитку суспільства актуальними стали питання створення умов для збалансованого безпечного існування кожної окремої людини. Про це мова йшла на конференції ООН у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро, де було прийнято програмний документ всесвітнього співробітництва у цій галузі – Порядок денний на XXI століття». За результатами конференції було зроблено висновок щодо доцільності глобального партнерства держав «задня досягнення стабільного соціального, економічного та екологічного розвитку суспільства». З цього приводу у Концепції прописане потенційне досягнення таких важливих цілей сталого розвитку: високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу; задоволення потреб людей і збереження сталого розвитку протягом тривалого періоду тощо [28]. Україна також приєдналася до цієї Концепції та підтримує реалізацію вказаних процесів

У частині забезпечення безпеки життєдіяльності українського населення приймаються різні нормативні акти. До переліку таких актів можна віднести Конституцію України [27] та низку законодавчих актів: Кодекс цивільного захисту України [23], ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [38], «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [46], «Про охорону природного навколишнього середовища» [51], «Про охорону праці» [50], «Про дорожній рух» [44], «Про транспорт» [52], «Про охорону атмосферного повітря» [49] та ін. Їх аналіз, який провели науковці І. Луценко та А. Назарчук, засвідчує, що постійному покращенню та удосконаленню законодавства України у цій сфері можна вважати, що в нашій державі створена дієва система механізмів забезпечення безпечної діяльності людини та функціонування єдиної державної системи цивільного захисту [34, с. 99].

Як зазначає І. Дуднікова, безпека життєдіяльності – це галузь знання та

науково-практична діяльність, в межах якої здійснюється дослідження «загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей, наслідків впливу на організм людини, основ захисту її здоров'я та життя, а також створення середовища для проживання, позбавленого небезпек» [14].

Дослідження також показало, що крім понять «безпека» та «безпека життєдіяльності» науковці послуговуються також таким терміном як «культура безпеки». При цьому, якщо безпека життєдіяльності – це «життєдіяльність за її основними законами (профілактика, мінімізація, подолання, усунення наслідків шкідливих і небезпечних факторів)», то культура безпеки – це безпека життєдіяльності, до якої додається мотивація, досвід самовдосконалення та готовність до безпечної життєдіяльності [30].

Також можна відзначити, що культура безпеки – це більш соціальне явище. Окрім повсякденного життя, вона присутня в ідеології, релігії, науці, мистецтві, міфології, спорті. Зокрема, в науці культура безпеки містить знання про безпеку людини і суспільства.

Як зазначає В. Мошкін, поняття «безпека» та «культура безпеки» є досить взаємопов'язаними та відбивають взаємозалежні явища і процеси. Тобто для людини безпечна життєдіяльність виступає основним складником (способом) особистісного втілення культури безпеки [37].

У відповідності з вимогами КЦЗУ [23], у навчальних закладах всіх рівнів має обов'язково здійснюватися навчання дітей діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки. При цьому у частині виховання дітей передшкільного віку навчання діям у таких ситуаціях має проводитися на рівні відповідного віку шляхом формування у них відповідної, можливої для них поведінки щодо власного захисту та рятування.

Необхідно також зазначити, що формування нормативно-правових засад забезпечення БЖД в освітніх установах всіх рівнів закладах в сучасних умовах базується на розумінні того, що безпека населення в будь-якій країні світу сьогодні забезпечується не з використанням зброї, а шляхом здійснення довготривалого процесу сталого розвитку у відповідності до Концепції ООН

[28], який у світовій практиці оцінюється з використанням індексу людського розвитку [34].

Отже, у відповідності з Інструкцією [19], безпека людини є «загальною категорією, яка через забезпечення життєдіяльності людини характеризує розвиток матеріально-виробничої, соціально-політичної, культурно-духовної та побутової сфер життя суспільства, країни» [19].

З урахуванням нинішньої ситуації в нашій державі, яка свідчить про відносно значну кількість травмованих по різних причинах серед дітей різного віку, це визначає необхідність систематичної роботи з дітьми, починаючи ще з дошкільного віку. За словами В. Джигирей та В. Житецького, така робота з дошкільниками необхідна з метою вироблення у них уявлень про способи поведінки з незнайомими людьми, у відкритому природному середовищі, плану дій в різних життєвих ситуаціях, а також навичок користування різними предметами та речами, якщо таке користування може викликати небезпеку [12].

Як показує практика роботи з дітьми у напрямку формування навичок БЖД, сьогодні підростає покоління, яке відчужене від реалій життя. У них можна побачити тенденцію до зростання несамостійності, безініціативності. Вони не завжди можуть адекватно користуватися правилами з техніки безпеки та приймати правильні рішення в екстремальних ситуаціях. Також діти не завжди знають, як звертатися по допомогу до дорослих та працівників компетентних служб тощо [34].

Узагальнення наукових праць щодо формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку (Т. Алієва [18; 39], Т. Александрова [2], Т. Андрєєва [3], А. Богуш [7], Н. Гавриш [8], Л. Грицюк [10], Л. Гураш [11], О. Долинна [13], Л. Загоруйко [22], М. Каротаєва [10], Л. Карнаух [21], О. Карпенко [22], С. Козлова [24], Л. Лохвицька [32], І. Луценко [34], Л. Макаренко [58], Н. Маліновська [35], В. Мошкін [37], А. Назарчук [34], І. Панченко [3], Л. Парамонова [39], В. Цигода [56], К. Щербакова [58] та ін.) свідчить, що дослідники при навчанні дітей навичкам БЖД пропонують спочатку

формувати у них уявлення про співвідношення «людина-середовище проживання», а вже потім переходити до навичок «безпечної поведінки» та «культури безпеки».

Різного роду екологічні та економічні несприятливі обставини та негативних чинників сучасного соціуму також виносять проблему охорони життя дітей передшкільного віку на якісно новий рівень. Така проблема вимагає розроблення принципово нової стратегії виховання. Остання передбачає формування у дошкільників знань про різні небезпеки, які їх оточують, а також свідомого і відповідального ставлення до своєї особистої безпеки і безпеки оточуючих. Також необхідно формувати у дітей здатність мінімізувати можливий ризик від різних видів небезпек та уміти свідомо їм протистояти.

Іншими словами, навчально-виховна робота з дітьми передшкільного віку має забезпечувати мінімально достатній рівень компетенції, пов'язаної із здатністю безпечно перебування в оточуючому середовищі та вироблення у них у межах віку елементарних норм поведінки у різного роду надзвичайних ситуаціях.

Відповідальність за організацію роботи з формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей, згідно вимог законодавства, покладається на керівника ЗДО [19; 17]. До його компетентності, між іншим, належать питання, наведені на рис. 1.1.

Для того, щоб вказані компетентності формувались ефективно у всіх працівників ЗДО, їм потрібно володіти основними знаннями і вміннями з БЖД: знати правила поведінки у небезпечних ситуаціях, вміти надавати першу медичну допомогу, визначати фактори можливого ризику в довір'ї [19].

Рис. 1.1. Компетентності керівника ЗДО у частині організації безпеки життєдіяльності в закладі [19]

До ефективних форм організаційно-методичної роботи з персоналом у напрямку ефективної організації БЖД в закладі належать: «педагогічні ради, семінари, майстер-класи, консультації, інструктажі з охорони праці, практичні тренінги з евакуації, круглі столи, творчі лабораторії, інтерактивні ділові ігри, обмін досвідом, обговорення новинок педагогічної літератури та підготовка власних публікацій у фахових періодичних виданнях, розроблення методичних рекомендацій, оформлення тематичних стендів і санітарних бюлетенів, проведення конкурсів-оглядів, облаштування виставок, проведення спільних заходів з представниками служб порятунку, цивільної оборони» [12].

1.2. Особливості розвитку навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку

Виховання у дітей передшкільного віку відповідального ставлення до оточуючого світу, навчання їх ключовим правилам поведінки у різного роду надзвичайних ситуаціях, формування уміння діяти в екстремальних умовах на сьогодні є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти [35].

Дошкільний вік, за твердженням цілої когорти дослідників, характеризується зростанням фізичних можливостей дитини, її рухової активності. Вона стає більш непосидючою та одночасно допитливою, прагне до самостійності у вчинках, не завжди вважає за потрібне запитати дозволу дорослих. Проте відсутність життєвого досвіду та реальних навичок самостійності у дітей в цьому віці досить часто може призводити до виникнення травмонебезпечних ситуацій, іноді, навіть із трагічними наслідками. У зв'язку з цим, дорослі (як батьки, родичі, так і вихователі) повинні не тільки дбати про збереження і зміцнення здоров'я дітей, але і навчити їх безпечно взаємодіяти з навколишнім світом, щоб захистити від можливих небезпек [13; 32 та ін].

Сучасні дослідники, зокрема, А. Богуш [7], О. Долинна [13], Л. Лохвицька [32] та ін., вважають проблему виховання безпечної поведінки дитини як необхідну складову її майбутньої життєвої компетентності. Ця компетентність направлена на збереження життя і здоров'я особистості. Науковці зазначають, що протягом усього життя людина має відповідально ставитися до своєї безпеки. А починати формувати це ставлення варто ще з раннього дитинства.

У розрізі дітей передшкільного віку Базовий компонент дошкільної освіти (як державний освітній стандарт) зорієнтовує вихователів на те, що для отримання бажаного результату формування елементарної компетенції з основ БЖД потрібна планомірна системна робота у цьому напрямі [47].

Значна кількість дослідників (Т. Александрова [2], А. Богуш [7],

О. Долинна [13], К. Левківський [31], Л. Лохвицька [32], Ю. Сухарніков [31] та ін.) найбільш оптимальним методом формування основ БЖД в ЗДО вважають ігрову діяльність. Окрім цього можна застосовувати такі методи: переконання, евристичних і пошукових ситуацій, спонукання до співпереживання, виховання емоційної чуйності тощо. У будь-якому випадку у групах потрібно створювати відповідну наочно-розвивальну обстановку, наприклад: куточок безпеки, ігровий куточок (містить дидактичні, настільно-друковані ігри), книжковий куточок (ілюстрований матеріал, пізнавальну літературу для дітей, куточок для батьків (з наочною інформацією для батьків) тощо.

В. Цигода також додає до цього переліку щоденні «хвилинки безпеки», які включаються у різноманітні заняття та інші режимні процеси ЗДО, що також покращує процес закріплення знання й уміння особистої безпеки у дітей передшкільного віку [56].

Також корисним є постійне опосередковане нагадування дітям з використанням елементів народного фольклору (казки, розповіді, пісні, вірші, прислів'я) відомостей про безпеку. Дітям можна запропонувати самим закінчити казку так, щоб вони самі спробували знайти вихід з ситуації, що склалася.

Крім того, вихователь має періодично учить дітей та нагадувати їм прибирати за собою своє робоче місце, іграшки та речі. Адже недотримання порядку може призвести до травмування [56].

Надзвичайно корисним та ефективним дослідники також вбачають фізкультурно-оздоровчу діяльність в межах ЗДО: організація та проведення Днів здоров'я, спортивних свят та розваг. В таких умовах сама дитина приймає участь у заходах, робить власні висновки, формує для себе певні настанови.

Отже, робота вихователя з навчання дошкільників основам БЖД має проводитись систематично. Причому дітям недостатньо тільки теоретичних знань, тому вони мають періодично закріплювати їх, застосовуючи на

практиці. У цьому контексті Л. Макаренко, О. Пошетун та К. Щербакова та ін. наголошують, що дошкільники ще не можуть в достатній мірі відтворювати отриману інформацію по пам'яті, тому їм необхідно додаткове підкріплення цієї інформації на основі побаченого, відчутого на дотик, в руках і т. д. Тому вихователь під час відпрацювання поведінки в умовах загроз і надзвичайних ситуацій скеровує виховний процес за допомогою правильного підбору методів і прийомів, поглиблює позитивні взаємини дітей, розвиває у них почуття милосердя чуйності, гуманізму, збагачує емоційні враження тощо [58; 43 та ін.].

У роботі [56] здійснено узагальнення основного методичного інструментарію, що може бути використаний для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку, що узагальнено нами у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Методи, що використовуються у практиці ЗДО для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку (узагальнено автором за даними [56])

Методи	Для чого використовується	Переваги використання	Приклад застосування
1	2	3	4
Метод порівняння	Діти можуть порівнювати, що добре, а що – погано. Порівнювати можна за схожістю чи за контрастом.	Допомагає виконувати завдання на угруповання та класифікацію, розвиває вміння аналізувати, узагальнювати, виділяти істотні ознаки. Це викликає інтерес до навчального матеріалу, сприяє кращому його засвоєнню.	Приклад 1: вогонь може приносити користь, а може викликати пожежу. Приклад 2: дітям пропонується відібрати предмети, які будуть потрібні пожежникам при гасінні пожежі і відібрати предмети, які горять.
Метод моделювання ситуації	Навчаче дітей складати плани дій, розташовувати предмети у просторі, читати їх як «карту».	Дає дитині практичні вміння застосувати отримані знання у справі і розвиває мислення, уяву, готує дитину до	Наприклад, давайте складемо план нашої групової кімнати та позначимо на ній червоними кружечками

		уміння вибратися з екстремальних ситуацій у житті.	найбільш небезпечні місця. Можливе моделювання таких ситуацій: дим у групі, дим із сусіднього будинку, прорвало водопровід («Що ти робитимеш?»); подай ножиці правильно; твої дії, якщо знайшов пігулку в групі.
Метод повторення	Дітей просять повторити те, що вони засвоїли.	Приводить до появи узагальнень, сприяє самостійному формулюванню висновків, підвищує пізнавальну активність.	Наприклад, давайте повторимо, що ми будемо робити, якщо почуємо в групі запах диму.
Експериментування та досліді	Діти на практичних прикладах вчаться впізнавати небезпеку.	Дають можливість дитині самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних думок.	Наприклад, поставлено запитання: «Чому не можна прикрашати ялинку свічками?» Діти відповідають, що не модно і т.п. Не говорять при цьому, що це небезпечно. Тоді вихователь підносить до свічки паперову сніжинку, яка одразу починає горіти.
Ігрові прийоми	Засвоєння матеріалу відбувається через гру, казкових героїв, поведінку інших людей тощо.	Підвищують якість засвоєння матеріалу. Є ефективним засобом емоційного та морального виховання.	Наприклад, різноманітні види ігор на порятунок.
Вигадування казок, історій	Засвоєння матеріалу відбувається через гру, казкових героїв, поведінку інших людей тощо.	Є ефективним засобом емоційного та морального виховання.	Наприклад, давайте вигадаємо історію, як ми пережили землетрус.

При використанні будь-якого з цих методів доцільно пам'ятати, що діти

– допитливі та безстрашні, оскільки вони ще не набули негативного життєвого досвіду. Тому існує високий ризик, що вони потраплять у небезпечну ситуацію. Крім того, часто повторювані заборони можуть діяти на дітей зовсім у протилежному напрямі. Тому дорослі «повинні шукати інші шляхи до дитячої свідомості, щоб спонукати їх замислюватися над власними вчинками, формувати у дітей свідоме розуміння наслідків необачної поведінки – як особистої, так і оточуючих» [56, с. 133].

О. Карпенко та Л. Загоруйко у цьому контексті наголошують, що, «навчаючи дітей безпечній поведінці, важливо не залякувати їх, не зламати їхньої природної допитливості та зацікавленості навколишнім світом» [22]. Тому більш ефективним та безпечним наслідками буде навчати дитину правильно користуватися побутовими предметами, давши відповідні пояснення.

Зміст і форми роботи дорослих з формування навичок БЖД мають бути такими, щоб «дали б дитині змогу не лише відчувати цінність свого життя та здоров'я, а й власні можливості щодо його зміцнення та збереження, підготувати до чітких дій у небезпечних ситуаціях, сприяти вихованню самостійності» [56, с. 133].

Також доцільно зазначити, що формування та розширення уявлень дітей про небезпечні предмети, явища та ситуації краще відбувається не на інформативному, а й на емоційно-чуттєвому рівні. У цьому випадку більше підходять не банальні заучування правил поведінки, а художнє слово. Діти не люблять моралізовані попередження про правила поводження з небезпечними предметами, про уникнення контактів з незнайомцями, з небезпечними тваринами, комахами тощо. А за допомогою художнього слова набагато ефективніше активізується пам'ять, увага та уява дітей. Зокрема, через загадки, віршики, прислів'я та приказки, невеличкі казки, оповідання більш ефективно можна познайомити дітей з явищами та ситуаціями, які виходять за межі їх особистого досвіду [22].

Перед вихователями ЗДО та батьками у процесі формування навичок

ЮЖД завжди стоять найважливіші завдання (рис. 1.2) [56].

Рис. 1.1. Завдання формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку [56]

Форми роботи вихователів з батьками у цьому напрямі мають бути наступними [56]:

- ознайомлення батьків із завданнями виховання навичок БЖД у дітей засобами і методами, що застосовуються у ЗДО;
- стимулювання інтересу батьків до обговорення питань виховання навичок БЖД у дітей в сім'ї;
- практичне моделювання разом з батьками життєвих ситуацій, спрямованих на виховання у дітей навичок БЖД;
- проведення консультацій із батьками щодо питань дотримання правил БЖД у побуті.

Вихователі і батьки мають бути на одній хвилі у вихованні, вони мають висувати до дітей одні і ті ж вимоги. Розбіжності у таких вимогах можуть викликати в дитини почуття образи, збентеження і навіть агресії. Тому завдання вихователів – зацікавити батьків перспективами подальшого розвитку дітей, зробити їх своїми однодумцями. Важливо також використовувати методи роботи з дітьми, адекватні їх віковим особливостям [56; 22; 57; 10 та ін.].

Отже, основними напрямками роботи з формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку життя мають «стати створення належних умов для безпечної життєдіяльності; формування елементарної життєвої компетенції з питань безпеки, виховання основ безпечної поведінки у дітей, а також культури у дорослих, відповідального ставлення до малят» [56, с. 135].

Таким чином, найбільш дієвим для дошкільнят засобом формування навичок безпеки життєдіяльності вважають проведення гри та розігрування різних ігрових ситуацій. Адже просто пояснення чи бесіда в такому віці є малоефективною. Діти не дуже люблять говорити з дорослими на серйозні теми. З кожної гри діти повинні винести певні знання і вміння, які запам'ятаються їм, будуть застосовуватися в потрібний момент і, звичайно, допоможуть зберегти життя і здоров'я.

Критерієм ефективності створених у ЗДО педагогічних умов щодо формування навичок безпеки життєдіяльності вважаємо уміння дитини діяти у потенційно небезпечних ситуаціях з дотриманням запобіжних заходів.

Загалом же, формування основ безпечної поведінки у дітей передшкільного віку – це повсякденна, важка, але вкрай важлива робота. На нашу думку, при ознайомленні дітей з початковими основами безпеки повинні бути визначені наступні цілі:

- формування основ по збереженню і зміцненню здоров'я;
- виховання безпечної поведінки, здатності передбачати небезпечні ситуації, по можливості уникати їх, при необхідності - діяти.

У ЗДО робота з дітьми у напрямку формування навичок безпеки

життєдіяльності включає цілий комплекс завдань:

- знайомство з побутовими джерелами небезпеки, з необхідними діями в разі небезпеки, формування уявлення про способи безпечної поведінки в побуті;

- розвиток основ екологічної культури, виховання любові, відповідального і дбайливого ставлення до рідної природи;

- виховання грамотного учасника дорожнього руху;

- виховання почуття взаємодопомоги і товариства.

Для реалізації поставлених завдань у ЗДО мають бути сформовані наступні умови:

- розробити та реалізувати комплекс вправ (накшталт правил поведінки, які діти мають не просто запам'ятати, а усвідомити та дотримуватись), присвячених таким сферам життя, з яким стикається дитина, та які можуть викликати небезпеку для неї;

- збагатити середовище групи оформленням відповідних матеріалів з формування безпечної поведінки;

- постійно взаємодіяти з батьками стосовно формування безпечної поведінки дітей не тільки у ЗДО, але і вдома та на вулиці.

При цьому взаємодія вихователів з батьками має реалізовуватись у наступних формах: виготовлення стендів та інших наочних матеріалів для ознайомлення батьків та наочною їх агітацією, консультації, тематичні зібрання, анкетування, сімейні конкурси тощо.

Таким чином, формування безпечної поведінки – це компонент педагогічного та виховного процесів у закладах дошкільної освіти, що сприяє формуванню особистості, готової діяти в непередбачуваних (в тому числі небезпечних і екстремальних) умовах, що прагне до постійного самовдосконалення і реалізації нових можливостей. Оскільки дошкільний вік – це період вбирання, накопичення знань, то успішному виконанню цієї функції сприяють характерні здібності дітей передшкільного віку: підвищена сприйнятливність, вразливість, наївно-ігрове ставлення до багато чого з того, з

чим вони стикаються. І тут важливою стає роль вихователя, який, підбираючи правильні методи і прийоми, не тільки оберігає і захищає дитину, але і готує її до зустрічі з різними складними, а часом небезпечними життєвими ситуаціями.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз досліджуваної проблематики показав, що поняття «безпека» у психологічному словнику трактується як стан, коли кому -, чому-небудь ніщо не загрожує. Безпека тлумачиться також як базисна потреба окремої особистості, а також невід’ємна складова стратегії розвитку людства, іншими словами – «сталий людський розвиток»

Своєю чергою, безпека життєдіяльності – це галузь знання та науково-практична діяльність, в межах якої здійснюється дослідження загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей, наслідків впливу на організм людини тощо.

Крім понять «безпека» та «безпека життєдіяльності» науковці послуговуються також таким терміном як «культура безпеки». Тобто для людини безпечна життєдіяльність виступає основним складником (способом) особистісного втілення культури безпеки.

З урахуванням нинішньої ситуації в нашій державі, яка свідчить про відносно значну кількість травмованих по різних причинах серед дітей різного віку, це визначає необхідність систематичної роботи з дітьми, починаючи ще з дошкільного віку.

Навчально-виховна робота з дітьми передшкільного віку має забезпечувати мінімально достатній рівень компетенції, пов’язаної із здатністю безпечного перебування в оточуючому середовищі та вироблення у них у межах віку елементарних норм поведінки у різного роду надзвичайних ситуаціях.

У розрізі дітей передшкільного віку Базовий компонент дошкільної освіти (як державний освітній стандарт) зорієнтовує вихователів на те, що для отримання бажаного результату формування елементарної компетенції з основ БЖД потрібна планомірна системна робота у цьому напрямі.

Робота вихователя з навчання дошкільників основам БЖД має проводитись систематично. Причому дітям недостатньо тільки теоретичних знань, тому вони мають періодично закріплювати їх, застосовуючи на практиці.

Основними методами, які доцільно використовувати для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку, науковці вважають наступні: метод порівняння, метод моделювання ситуацій, метод повторення, експериментування та досліди, ігрові прийоми, вигадування казок та історій тощо.

При використанні будь-якого з цих методів доцільно пам'ятати, що діти – допитливі та безстрашні, оскільки вони ще не набули негативного життєвого досвіду. Тому існує високий ризик, що вони потраплять у небезпечну ситуацію. Крім того, часто повторювані заборони можуть діяти на дітей зовсім у протилежному напрямі. Тому дорослі мають вишукувати інші шляхи достукатися до дитячої свідомості, щоб спонукати їх замислюватися над власними вчинками.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Аналіз державних програм та передового педагогічного досвіду з формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку

Питання охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах освіти регулюються Законом «Про освіту» [48] та іншими галузевими законами, нормативно-правовими актами.

Організація роботи з питань безпеки в дошкільному навчальному закладі відбувається відповідно до законодавчих і нормативно-правових документів: Закону України «Про дошкільну освіту» [45], Закону України «Про охорону дитинства» [17], Базового компоненту – державного стандарту дошкільної освіти України [46], Інструкції з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах [19], листа Міністерства освіти і науки України «Щодо організації та проведення «Тижня безпеки дитини» в дошкільних навчальних закладах» [59] та ін.

ЗУ «Про дошкільну освіту» вказує, що в ЗДО мають бути створені безпечні та нешкідливі умови для розвитку, виховання та навчання дітей. Це мають бути умови для повноцінного фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дошкільників з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог. Заклад також має «формувати у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки; сприяти збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психічному й фізичному розвитку дітей» [45].

Досить корисним у напрямку цілеспрямованого формування у дітей передшкільного віку навичок БЖД, виховання у них ціннісного ставлення до власного здоров'я, вироблення адекватної реакції на різні ризикові для життя чинники є проведення в ЗДО щорічного «Тижня безпеки дитини», який

покликаний систематизувати знання дітей про безпечне довкілля [59]. Проведення цього заходу не є чітко регламентованим у часі, а його зміст формується залежно від конкретних умов, традицій, природо-техногенних особливостей території з урахуванням професійного досвіду вихователів та дитячої підготовленості.

Роботу вихователів у напрямку формування навичок БЖД у дошкільників спрямовує Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, як державний стандарт, який наголошує на важливості формування у дошкільників певної життєвої позиції та елементарної життєвої компетенції [46].

Базовий компонент наголошує на тому, що у результаті такої виховної роботи дитина повинна набути наступних компетентностей (рис. 2.1).

Рис. 1.1. Компетентності з БЖД дітей передшкільного віку, регламентовані у Базовому компоненті дошкільної освіти [46]

Головна мета такого виховання – сформувати у дитини основні поняття щодо небезпечних для життя ситуацій та особливостей поведінки в них, навчити правильно поводити себе в критичних ситуаціях.

Сьогодні у практиці дошкільного виховання пропонується використання цілої серії комплексних освітніх програм, спрямованих на розвиток особистості дошкільника, зокрема: «Впевнений старт» [8], «Дитина» [29], «стежина» [9], «Світ дитинства» [4], «Скарбниця моралі» [33], «Соняшник» [34], «Українське дошкілля» [6], «Я у світі» [35], «Дитина в дошкільні роки» [29] та ін.

Не дивлячись на те, що у вказаних програмах піднімаються питання формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку, проте вважаємо, що цього обсягу недостатньо. Це також було відмічено багатьма дослідниками та педагогами-практиками, у зв'язку з чим виникла потреба в їх значному розширенні, удосконаленні, глибокому аналізі та систематизації за віковими періодами дітей. Тому було окремо сформовано Програму «Формування основ безпеки життєдіяльності дошкільника» [55]. Основною метою даної програми є навчання дітей способів управління своєю власною поведінкою в оточуючому світі, серед людей, предметів, в умовах стихійних природних явищ і катастроф.

Основні завдання і цілі Програми [55] спрямовані на ознайомлення дошкільників з основними предметами побуту, явищами, взаємовідносинами між людьми, що можуть викликати травми, погіршення самопочуття, хвороби, викликати переляк, страх, стрес, а також вироблення елементарних умінь і навичок безпечної поведінки в різних ситуаціях і контактах.

Програма [55] досить вдало побудована з урахуванням концептуальних засад розвитку і виховання дітей дошкільного віку, а саме: її природи, вікових особливостей, індивідуальних можливостей тощо. Вона складена з дотримання принципів гуманізації та демократизації, а також на основі врахування ключових аспектів особистісно орієнтованого навчання і виховання в системі дошкільної освіти.

Програма [55] є практичним удосконаленням діючої програми «Я у Світі» та базується на багатьох її засадах.

Програма складається з 5 розділів:

- 1) «Дитина і побут».
- 2) «Дитина і вулиця».
- 3) «Дитина і гра».
- 4) «Дитина і природа».
- 5) «Дитина і її здоров'я».

Програма [55] не виступає догмою, вона лише дає основні напрями роботи з дітьми, залишаючи вихователю багато простору для творчої ініціативи. Робота з дітьми, за рекомендацією авторів програми, має відбуватись у різні режимні моменти, проте систематично, послідовно, з максимальним використанням активних методів та прийомів виховання.

Програма [55] передбачає наступні форми роботи з дошкільниками:

- тематичні заняття з основ здоров'я (валеології, ОБЖД);
- інтегровані заняття (різні розділи програми + ОБЖД);
- свята, розваги, дозвілля, конкурси тощо;
- ігрова діяльність;
- театралізована діяльність;
- бесіди (індивідуальні, колективні);
- екскурсії, цільові прогулянки;
- читання художньої літератури з використанням українського фольклору;
- творча діяльність дітей;
- психологічні тренінги;
- психогімнастика;
- пошуково-дослідницька діяльність;
- моделювання ситуацій правильної поведінки в надзвичайних ситуаціях;
- розв'язування логічних завдань, аналіз небезпечних ситуацій;

- розвивальні дидактичні ігри з основ здоров'я;
- виставка наочних посібників, наочної агітації, розгляд ілюстративного матеріалу з ОБЖД тощо.

Вагоме місце у формуванні навичок БЖД у дітей передшкільного віку має також Програма з основ здоров'я та БЖД дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» [32].

Метою цієї програми визначено формування у дітей знань про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності, вмінь і навичок раціональної поведінки щодо збереження здоров'я, життя та безпеку особистості в середовищі проживання [32].

Особливістю та головною перевагою даної програми є те, що запропонований для вивчення матеріал викладено синхронно, а його зміст відповідає сучасним вимогам щодо опанування дітьми передшкільного віку питаннями охорони, збереження і зміцнення здоров'я та БЖД.

Для збагачення уявлень про власне здоров'я, згідно Програми [32], дітей передшкільного віку ознайомлюють з їх організмом, навчають дітей дослухатися до його сигналів. Практика показує, що дітям дуже цікаво дізнаватися про власний образ тіла, доступно усвідомлювати його будову, призначення та діяльність органів і систем. Дитина, одночасно отримуючи нові знання, дізнається про безпечні умови росту та розвитку власного організму. Одне з головних гасел Програми [32]: чистота – запорука здоров'я.

Діти передшкільного віку вчать дбайливого ставлення до свого тіла, опановують посильні гігієнічні процедури, користуючись гігієнічними засобами. Також у дитини формуються навички безпечного поводження з предметами побуту. Вона вчиться розпізнавати показники здоров'я та ознаки хвороби організму. Навчається чинити опір захворюванням, запам'ятовує, до яких профілактичних засобів вдаватися, щоб не допустити хвороб.

Також дошкільник поступово починає усвідомлювати необхідність правильного та своєчасного лікування, небезпеку від зловживання медичними препаратами. Дитина також переконується, що стан її здоров'я і безпеки

життєдіяльності залежить не тільки від неї самої та власної поведінки, але і від зовнішніх природних і соціальних умов. Вони починають усвідомлювати, що ці умови можуть впливати як позитивно, так і негативно. Наприклад, природні умови (сонце, повітря і вода) з одного боку сприяють зміцненню здоров'я, але інколи можуть і нашкодити, якщо зловживати ними.

Важливо навчити дитину постійно дотримуватися норм безпечної поведінки в різних місцях, видах діяльності, у спілкуванні з рідними, однолітками та іншими оточуючими. Діти мають також привчатися запобігати травматизму в різних його проявах (в побуті, природі, громадських місцях).

У передшкільному віці дитина вже усвідомлює роль усталеного розпорядку дня. Якщо дітям роз'яснити позитивний вплив дотримання режиму сну, харчування, ігор, занять на стан здоров'я, навести відповідні приклади, то вони будуть його дотримуватися і надалі. Також діти в цьому віці опановують поняття «культура споживання їжі» та навчаються дотримувати норм безпечного харчування.

Для передшкільного віку характерним є те, що дитина уже може контролювати свій емоційний стан та настрій, розрізняє позитивні та негативні емоції. Тому необхідно навчити дитину адекватно реагувати на різні життєві ситуації, стримувати прояви негативізму, вибудовувати позитивні відносини між однолітками.

Виклад матеріалу у Програмі [32] здійснено з урахуванням міжрозділових зв'язків у перехресному і паралельному вигляді (по горизонталі – за рубриками, по вертикалі – з ускладненням). До прикладу, про поняття «кров» ідеться у розділах «Власне тіло я вивчаю і його оберігаю» та «Хворобам запобігаю і здоров'я маю».

Специфікою змісту програми є те, що обсяг змісту роботи з попередньої вікової групи не повторюється в наступній, тобто дорослі у процесі роботи з дітьми мають спиратися на попередньо засвоєні та сформовані у дітей знання, уміння та навички. Матеріал для кожної вікової групи подано з поглибленням і ускладненням змісту відповідно до дитячих можливостей. Тому

обов'язковим є опанування всього обсягу програми. За формою викладу – це розповідний опис пропонованої освітньої роботи з дошкільниками, яка ґрунтується на врахуванні особистісного підходу до них, зацікавленості дитини, дотриманні міри.

Отже, головну ідею Програми [32]: «Щоб здоров'я дітям мати та уникнути біди, треба правила ці знати, пам'ятати їх завжди».

Дитина має навчитися поводитися в докільлі, яке містить небезпечні ризикові ситуації, піклуватися про стан свого здоров'я та оволодіти в ньому необхідною життєвою компетенцією.

Вихователям необхідно також пам'ятати, що робота з формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку не має бути зосереджена тільки на навчанні дітей нормам і правилам безпечної поведінки. У цьому напрямі потрібно також розвивати у дітей почуття обачності, уміння орієнтуватися та швидко реагувати і діяти в екстремальних ситуаціях. Неприпустимими, на думку багатьох фахівців, є застосування так званої «шокової» терапії, коли дитині розказують про страшні наслідки пожеж, повеней, блискавки, ураження струмом, укуси тварин тощо. Це може травмувати дитячу психіку, призвести до тривожності та стресових реакцій. Важливого оцінити психологічну готовність дитини до сприйняття тієї чи іншої інформації про небезпеку. Максимальний ефект від виховання буде лише тоді, коли робота ведеться систематично і у взаємодії «дитячий садок – діти – батьки».

2.2. Дослідження практики розвитку ігрової творчості у дітей передшкільного віку у Кам'янському КЗДО «Оленка»

Для дослідження практики розвитку навичок техніки безпеки у дітей передшкільного віку нами було взято Кам'янський комунальний заклад дошкільної освіти «Оленка» Софіївської селищної ради Софіївського району Дніпропетровської області.

Як і інші ЗДО, даний заклад приділяє достатньо уваги організації

безпеки життєдіяльності дітей та педагогічного колективу.

У Додатку А наведено інформацію з нормативно-правового забезпечення щодо організації безпеки життєдіяльності у закладі.

З усіма працівниками дошкільного навчального закладу проводяться інструктажі з питань охорони життя і здоров'я дітей. Ввідний інструктаж при прийнятті на роботу, повторний (черговий) – щоквартально, позачерговий – на початку літнього оздоровлення та у випадку порушення інструкцій.

Усі працівники закладу несуть відповідальність у встановленому чинним законодавством порядку за виконання інструкцій з охорони життя і здоров'я дітей.

Після кожного інструктажу відповідальною особою реєструється запис у журналі за підписом працівника та видається наказ, з яким ознайомлюються всі працівники закладу, ставлячи свій підпис.

Перелік Інструкцій з питань охорони життя та здоров'я дітей, що використовуються в закладі:

1. Інструкція з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах;
2. Профілактика дитячого травматизму;
3. Профілактика інфекційних захворювань;
4. Про запобігання шлунково-кишкових захворювань;
5. Попередження отруєнь хімічними речовинами та отруйними рослинами;
6. Безпека дітей при проведенні цільових екскурсій і прогулянок
7. Дотримання техніки безпеки під час організації трудової діяльності дітей;
8. Про протипожежну безпеку. Порядок евакуації дітей із приміщення на випадок пожежі.

Для дослідження була взята група із 15 дітей, список яких наведено в Додатку Б.

На початку дослідження було визначено *критерії та показники*

сформованості відповідального ставлення до довкілля у старших дошкільників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

**Критерії та показники оцінки сформованості навичок безпеки
життєдіяльності у дітей досліджуваної групи [21]**

Критерії оцінки	Показники оцінки
КОГНІТИВНИЙ	<ul style="list-style-type: none"> - орієнтація у довкіллі та здатність виділяти небезпечні чинники в ньому; - здатність оцінювати небезпечні ситуації, їх наслідки та шляхи уникнення; - уявлення про дії щодо подолання небезпечних ситуацій.
МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ	<ul style="list-style-type: none"> - відповідальне, ціннісне ставлення до себе, свого життя і здоров'я; - розуміння соціальної позиції «Я у світі».
ДІЯЛЬНІСНО-ПОВЕДІНКОВИЙ	<ul style="list-style-type: none"> - уміння дотримуватися правил збереження життя і здоров'я; - уміння чинити опір негативним впливам довкілля в межах вікових можливостей.

На основі аналізу експериментального матеріалу виявлено *рівні* сформованості відповідального ставлення дітей старшого дошкільного віку до довкілля: *ініціативно-відповідальний (ІВ), виконавсько-відповідальний (ВВ), формально-відповідальний (ФВ) та безвідповідальний (БВ).*

Методами дослідження були бесіда та спостереження за діяльністю дошкільників. Ми спостерігали за ними в період з травня по вересень поточного року, щоб виявити як дошкільники ведуть себе у ситуаціях підвищеної безпеки та як уникають їх.

Також ми регулярно проводили з ними бесіди, роз'яснення, задавали питання, щоб виявити, наскільки вони обізнані у правилах безпеки та поведіння у різних місцях та в різних ситуаціях.

Метою таких бесід було накопичення та систематизація знань дітей про

довкілля, правила поведінки в ньому (правила дорожнього руху, поводження з електроприладами, з незнайомими людьми). Формами роботи, що сприяли реалізації мети цього етапу, були заняття з ознайомлення дітей з довкіллям, спостереження, екскурсії, екскурсії-огляди, читання художніх творів, цільові прогулянки, розглядання ілюстрацій, перегляд мультфільмів.

Провідною формою роботи з дошкільниками на етапі дослідження їх базових навичок з БЖД були заняття з ознайомлення дітей з довкіллям. Протягом таких занять діти збагачували, розширювали й уточнювали свої знання про оточуюче середовище (природне, предметне, соціальне), чинники, що впливають на його формування. Також у дітей виховували дбайливе ставлення до природи, самої себе та інших людей.

Увагу під час роботи з дітьми звертали на обов'язкове дотримання правил поведінки у довкіллі. Зокрема, з дітьми проводились регулярні бесіди на теми безпеки життєдіяльності («Їсти гриби шкідливо діворі», «Сильний вітер і гроза – небезпечні для життя», «Відпочинок в осінньому лісі», «Без води – і не туди, і не сюди!»). Для їх проведення використовувалися дидактичні ігри, художні твори, відгадування загадок, інсценування або обговорення ситуацій.

Важливе місце у роботі з дітьми займали заняття по слуханню та обговоренню художніх творів. На їх основі проводилися ігри-інсценізації, ігри-драматизації. Серед таких творів використовувалися авторські казки Л. Прозорової (казки «Невдалий сюрприз для матері», «Струм не любить пустунів». «Цікавість не доводить до добра», «Ігри бувають небезпечними») [53]. Діти слухали їх з інтересом, а запитання за їх змістом спонукали до усвідомлення можливих небезпек. Діти вчилися виокремлювати поняття «безпечне», «небезпечне»; орієнтуватися у правилах поведінки з незнайомими людьми, предметами і речовинами довкілля [53].

Також із дітьми постійно проводилися заняття, що передбачали використання різних проблемних ситуацій, творчих завдань, прийомів моделювання тощо. Це дозволило дітям дізнатися, як правильно поводитися

в нестандартних життєвих ситуаціях, до кого можна звернутися за критичних обставин. Запитання допомагали дошкільникам детальніше розібратися в обставинах небезпечних ситуацій для того, щоб уникнути неприємностей у майбутньому або принаймні допомогти іншим, не нашкодивши самим собі.

На заняттях з ознайомлення дошкільників з довкіллям та під час індивідуальної роботи з ними вивчали прислів'я та приказки: «Хто з вогнем грається, той потім кається», «Від малої жаринки – великий вогонь», «Диму без вогню не буває», «Опікся на молоці, то й на воду дми», «З добрим дружи, а лихого стережись!» тощо.

Також була приділена увага вихованню відповідального ціннісного ставлення до себе, свого життя і здоров'я. Невеликі розваги, присвячені безпеці, об'єднували у цикли, які мали спільних персонажів (Сова, Незнайко, Зайчєня, Вовк, Їжак). Така форма роботи давала змогу швидко активізувати дітей, нагадати їм, чому було присвячена попередня розвага, а, як наслідок, допомагала сформувати цілісну картину правил поведінки у довкіллі.

Так, дошкільники з інтересом відвідували уроки у лісовій школі безпеки (міні-розваги «Щоб не трапилось пожежі, треба бути обережним», «Будь обережним на дорозі»), рятували звірів (спортивна розвага «Маленькі рятувальники поспішають на допомогу»).

У реалізації особистісно орієнтованого підходу використовували різноманітні дидактичні ігри, що застосовувались як під час організованої пізнавальної діяльності, так і в різні режимні моменти: ранкові або вечірні години, під час прогулянки тощо. Значний позитивний вплив відігравали сюжетно-рольові ігри, моделювання різного роду ситуації (на дорозі, вдома, на природі), досліди.

Ефективним методом виховання відповідального ставлення дітей до довкілля виявилось моделювання в ігровій формі ситуацій, в які потрапляють улюблені іграшки дитини. Наприклад: – Ось ведмедик загубився в супермаркеті. Як йому поводитися? – А ось лисеня загубилося в метро: до кого звернутися по допомогу? Тести-ігри («Прогнозування наслідків», «Що

трапиться, якщо...?) сприяли усвідомленому самотійному використанню накопиченого безпечного досвіду поведінки у дошкільній групі. Вони вчили дошкільників передбачати варіанти того, що може статися, а також запобігти небажаній поведінці. Досліди («Як працює термометр?», «Як загасити вогонь?», «Виникнення грому») надавали дошкільникам можливість самотійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних думок та переконань.

Поміркувавши, як правильно діяти, аби допомогти своїм іграшкам, діти навчалися правильно поводитися у той чи іншій життєвій ситуації [3]. Раз на тиждень під час комплексного заняття або в спеціально відведений у режимі дня час з дошкільниками проводили хвилинки безпеки [11].

Цей етап дослідження завершувався проведенням Тижня безпеки дитини, що передбачав практичне закріплення знань і навичок свідомої безпечної поведінки, формування у кожної дитини активної позиції щодо власної безпеки.

Результати сформованості вказаних критеріїв наведені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

**Результати оцінки критеріїв сформованості навичок безпеки
життєдіяльності у дітей досліджуваної групи**

№ дитини	Когнітивний	Мотиваційно ціннісний	Діяльнісно-поведінковий	Усереднене значення
1	ВВ	ВВ	ФВ	ВВ
2	ФВ	ФВ	ВВ	ФВ
3	ІВ	ВВ	ІВ	ІВ
4	ВВ	ФВ	ФВ	ФВ
5	ФВ	БВ	БВ	БВ
6	ІВ	ІВ	ІВ	ІВ
7	ВВ	ФВ	ФВ	ФВ
8	ВВ	ФВ	ВВ	ВВ
9	ФВ	БВ	БВ	БВ
10	ВВ	ІВ	ІВ	ІВ
11	ФВ	ФВ	ВВ	ФВ
12	ІВ	ВВ	ВВ	ВВ
13	ВВ	ВВ	ВВ	ВВ
14	ІВ	ВВ	ІВ	ІВ
15	ВВ	ФВ	ФВ	ФВ

Опишемо більш детально отримані результати.

Структура рівнів сформованості когнітивного критерію узагальнена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3.

Рівні сформованості когнітивного критерію

Рівні	Кількість, осіб	Структура, %
Ініціативно-відповідальний	4	26,7
Виконавсько-відповідальний	7	46,6
Формально-відповідальний	4	26,7
Безвідповідальний	0	0
Разом	15	100

Як видно з наведених даних та з рис. 2.1 можна зробити висновок, що ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 7 дітей, що становить 46,6% всіх дітей; формально-відповідальний – у 4 дітей (26,7%).

При цьому немає дітей з безвідповідальним (низьким) рівнем. Це говорить про те, що всі діти в тій чи іншій мірі обізнані з правилами безпеки життєдіяльності, оскільки з ними регулярно проводились бесіди в цьому напрямі.

Структура рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного критерію узагальнена в табл. 2.4.

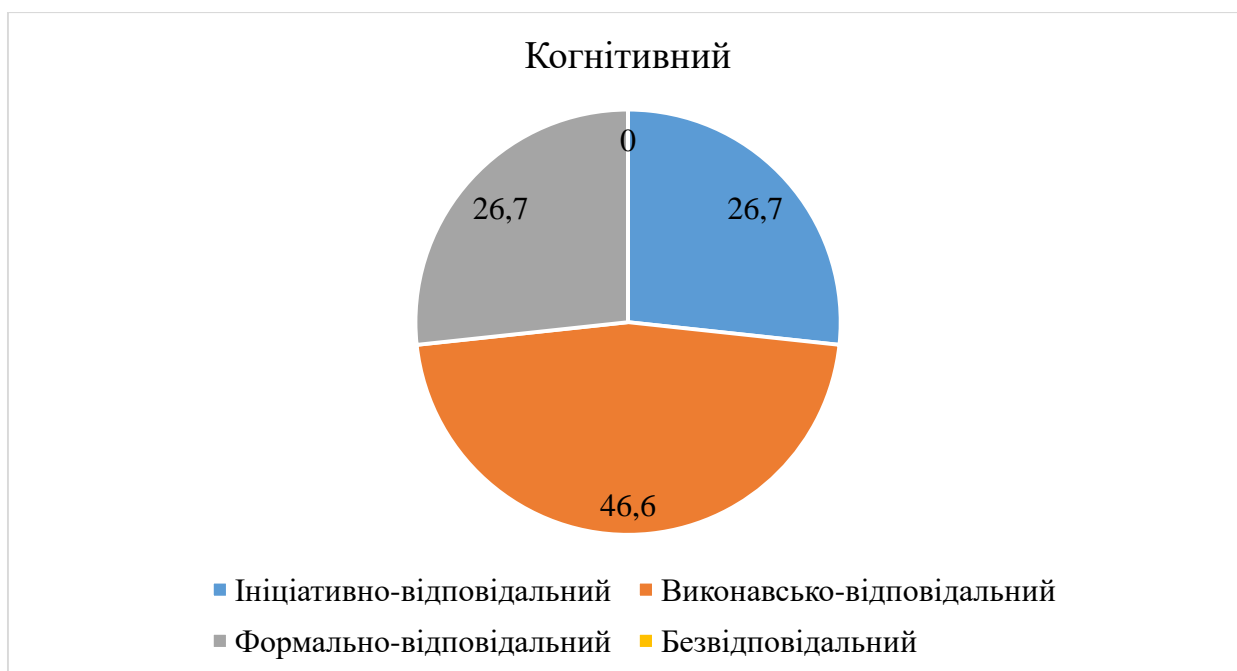

Рис. 2.1. Рівні сформованості когнітивного критерію у дітей досліджуваної групи

Таблиця 2.4.

Рівні сформованості мотиваційно-ціннісного критерію

Рівні	Кількість, осіб	Структура, %
Ініціативно-відповідальний	2	13,3
Виконавсько-відповідальний	5	33,3
Формально-відповідальний	6	40,0
Безвідповідальний	2	13,3
Разом	15	100

Як видно з наведених даних та з рис. 2.2 можна зробити висновок, що ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 2 дітей, що становить 13,3% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 5 дітей, що становить 33,3% всіх дітей; формально-відповідальний – у 6 дітей (40%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

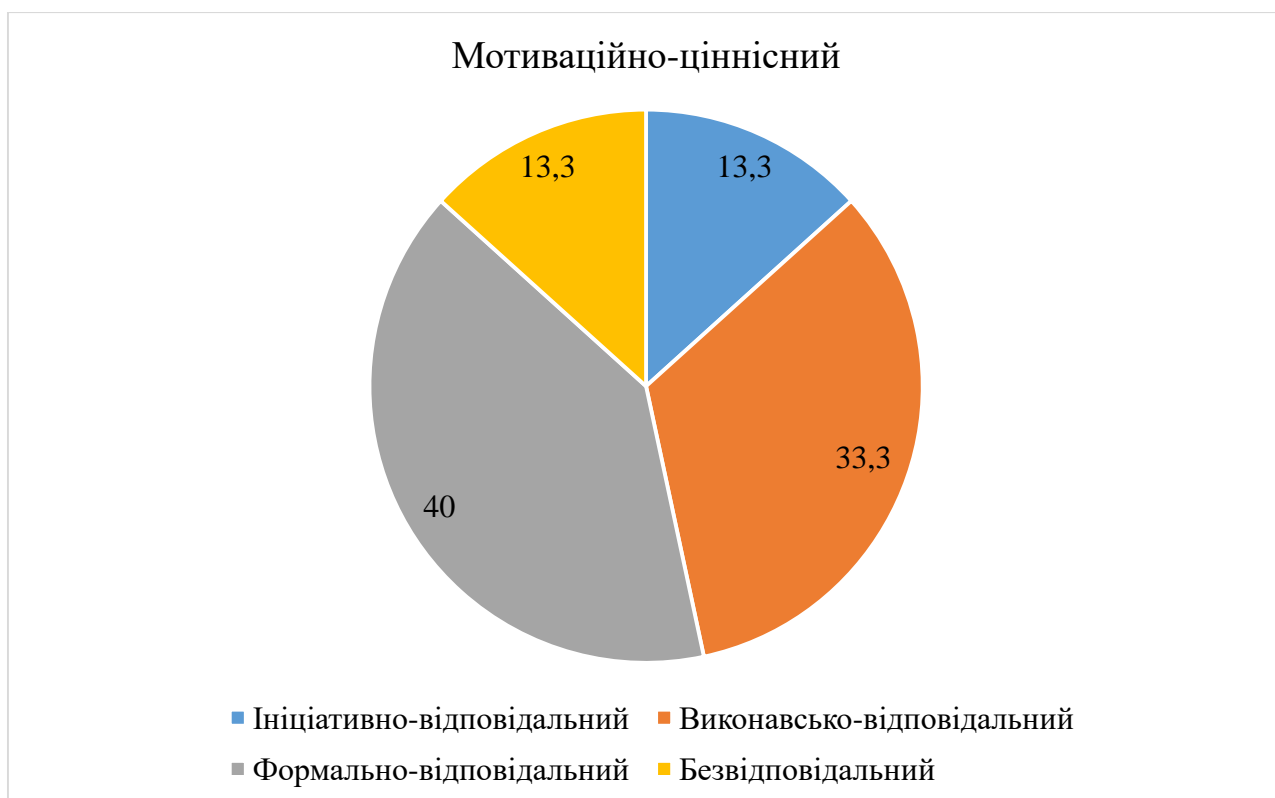

Рис. 2.2. Рівні сформованості мотиваційно-ціннісного критерію у дітей досліджуваної групи

Бачимо, що показники мотивації у дошкільників є дещо нижчими, ніж знанневий рівень.

Структура рівнів сформованості когнітивного критерію узагальнена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні сформованості діяльнісно-поведінкового критерію

Рівні	Кількість, осіб	Структура, %
Ініціативно-відповідальний	4	26,7
Виконавсько-відповідальний	5	33,3
Формально-відповідальний	4	26,7
Безвідповідальний	2	13,3
Разом	15	100

Як видно з наведених даних та з рис. 2.3 можна зробити висновок, що

ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 5 дітей, що становить 33,3% всіх дітей; формально-відповідальний – у 4 дітей (26,7%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

Рис. 2.3. Рівні сформованості когнітивного критерію у дітей досліджуваної групи

Структура загального рівня сформованості навичок безпеки життєдіяльності у дошкільників досліджуваної групи узагальнена в табл. 2.6.

Як видно з наведених даних та з рис. 2.4 можна зробити висновок, що ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – також у 4 дітей, що становить 26,7% всіх дітей; формально-відповідальний – у 5 дітей (33,3%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

Таблиця 2.6.

Загальний рівень сформованості навичок безпеки життєдіяльності

Рівні	Кількість, осіб	Структура, %
Ініціативно-відповідальний	4	26,7
Виконавсько-відповідальний	4	26,7
Формально-відповідальний	5	33,3
Безвідповідальний	2	13,3
Разом	15	100

Рис. 2.4. Загальний рівень сформованості навичок безпеки життєдіяльності у дітей досліджуваної групи

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна побачити, що у дітей досліджуваної групи найбільше сформований когнітивний і діяльнісно-поведінковий критерій відповідальної поведінки. Мотиваційно-ціннісний критерій сформовано на більш нижчому рівні.

Дані проведеного дослідження виявили необхідність методики виховання відповідального ставлення до довкілля у дітей старшого дошкільного віку.

Висновки до розділу 2

Організація роботи з питань безпеки в дошкільному навчальному закладі відбувається відповідно до законодавчих і нормативно-правових документів: Закону України «Про дошкільну освіту» [45], Закону України «Про охорону дитинства» [17], Базового компоненту – державного стандарту дошкільної освіти України [46], Інструкції з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах [19], листа Міністерства освіти і науки України «Щодо організації та проведення «Тижня безпеки дитини» в дошкільних навчальних закладах» [59] та ін.

Зокрема, ЗУ «Про дошкільну освіту» вказує, що в ЗДО мають бути створені безпечні та нешкідливі умови для розвитку, виховання та навчання дітей. Це мають бути умови для повноцінного фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дошкільників з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог. Заклад також має «формувати у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки; сприяти збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психічному й фізичному розвитку дітей» [45].

Роботу вихователів у напрямку формування навичок БЖД у дошкільників спрямовує Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, як державний стандарт, який наголошує на важливості формування у дошкільників певної життєвої позиції та елементарної життєвої компетенції [46].

Головна мета такого виховання – сформувати у дитини основні поняття щодо небезпечних для життя ситуацій та особливостей поведінки в них, навчити правильно поводити себе в критичних ситуаціях.

Сьогодні у практиці дошкільного виховання пропонується використання

цілої серії комплексних освітніх програм, спрямованих на розвиток особистості дошкільника, зокрема: «Впевнений старт» [8], «Дитина» [5], «Стежина» [9], «Світ дитинства» [4], «Скарбниця моралі» [33], «Соняшник» [35], «Українське дошкілля» [6], «Я у світі» [34], «Дитина в дошкільні роки» [29] та ін.

Метою Програми «Формування основ безпеки життєдіяльності дошкільника» [55] є навчання дітей способів регулювання власною поведінкою в докільлі, серед людей, предметів, в умовах стихійних природних явищ і катастроф.

Для дослідження практики розвитку навичок техніки безпеки у дітей передшкільного віку нами було взято Кам'янський комунальний заклад дошкільної освіти «Оленка» Софіївської селищної ради Софіївського району Дніпропетровської області.

Для дослідження була взята група із 15 дітей, список яких наведено в Додатку Б.

На початку дослідження було визначено *критерії та показники* сформованості відповідального ставлення до довкілля у старших дошкільників.

Когнітивний критерій містить наступні показники:

- орієнтація у докільлі та здатність виділяти небезпечні чинники в ньому;
- здатність оцінювати небезпечні ситуації, їх наслідки та шляхи уникнення;
- уявлення про дії щодо подолання небезпечних ситуацій.

Мотиваційно-ціннісний:

- відповідальне, ціннісне ставлення до себе, свого життя і здоров'я;
- розуміння соціальної позиції «Я у світі».

Діяльнісно-поведінковий:

- уміння дотримуватися правил збереження життя і здоров'я;
- уміння чинити опір негативним впливам довкілля в межах вікових

можливостей.

Результати дослідження виявилися наступними.

У розрізі когнітивного критерію ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 7 дітей, що становить 46,6% всіх дітей; формально-відповідальний – у 4 дітей (26,7%). При цьому немає дітей з безвідповідальним (низьким) рівнем. Це говорить про те, що всі діти в тій чи іншій мірі обізнані з правилами безпеки життєдіяльності, оскільки з ними регулярно проводились бесіди в цьому напрямі.

У розрізі мотиваційно-ціннісного критерію ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 2 дітей, що становить 13,3% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 5 дітей, що становить 33,3% всіх дітей; формально-відповідальний – у 6 дітей (40%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

У розрізі діяльнісно-поведінкового критерію ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 5 дітей, що становить 33,3% всіх дітей; формально-відповідальний – у 4 дітей (26,7%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

Структура загального рівня сформованості навичок безпеки життєдіяльності у дошкільників досліджуваної групи показала, що ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – також у 4 дітей, що становить 26,7% всіх дітей; формально-відповідальний – у 5 дітей (33,3%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

Таким чином, у дітей досліджуваної групи найбільше сформований

когнітивний і діяльнісно-поведінковий критерій відповідальної поведінки.
Мотиваційно-ціннісний критерій сформовано на більш нижчому рівні.

РОЗДІЛ 3

КОМПЛЕКС ЛЕПБУКІВ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Можливості використання лепбуків у практиці формування навичок безпеки життєдіяльності

Як показало проведене теоретичне дослідження, для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку науковці пропонують використовувати наступні методи: ігрові тренінги, в яких розігруються життєві ситуації, які підкріплюються казковими сюжетами; навчання дітей прийомам захисної поведінки (крик, заклик про допомогу); використання художньої літератури, де ілюструються потенційно небезпечні ситуації; застосування відеоматеріалів; екскурсії; бесіди; ігри на макеті; ігрові ситуації – загадки; творча діяльність: виготовлення панно, спільних колажів, робота в міні-майстерні, організація творчих конкурсів, виставок [1].

Проте, на нашу думку, більш дієвими засобами формування навичок безпеки життєдіяльності у дошкільників можуть стати лепбуки. На важливості їх використання наголошували багато дослідників, зокрема, Т. Коломoeць [25] – у частині соціалізації дітей дошкільного віку; Г. Журавська та С. Логвинчук [15] – у частині формування життєво важливих компетенцій старших дошкільників та ін. ([40; 41]).

Поняття «лепбук» буквально перекладається з англ. «*lapbook*» як «книга на колінах». Цей термін вперше використала мати та письменниця Теммі Дабі (Вірджинія) у своїй домашній школі ще у 80-х рр. минулого століття. Ця ідея прийшла письменниці на основі обробки педагогічного досвіду Діни Зайк зі складання різноманітних міні-книг. Діна Зайк у своєму досвіді застосовувала так звані «*foldables*» – складені аркуші паперу, для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Вона досить детально описала різні способи їх створення у своїй книзі.

Важливою умовою навчання з використанням таких міні-книг було не стільки дати дітям готову книжечку (тоді б процес навчання не відрізнявся від звичайної книги, але менших розмірів), а настановити дитину зробити таку книжку самостійно або з допомогою дорослого. Як показувала практика такого самостійного або спільного виготовлення, саме у процесі створення книжечок діти більш повно запам'ятовували інформацію, яку в них розміщували. Зі свого боку, Теммі Даббі запропонувала не просто користуватися цими міні-книжечками, а створити з них одну оригінально оформлену папку, розмістивши книжечки в різних місцях у кишеньках або приклеєними за останню сторінку. Вона назвала цю саморобну папку «книга на колінах», тому що вся робота, яка зібрана у «книзі», може розташуватись на колінах у дитини.

Зрозуміло, що Теммі Даббі не винайшла велосипед, оскільки подібні маленькі книжки-іграшки на той час уже були у вжитку у американської малечі. Проте формування таких навчальних папок з книжечками завдяки американським домашнім школам виділило лепбук в окрему дидактичну методику. Лепбук за такої технології навчання став своєрідним фінальним етапом вивчення та закріплення матеріалу з певної теми. Лепбуки стали тематичними. Дитина, вивчивши тему, оформлює отримані знання у вигляді лепбука, куди вміщує все, про що дізналася.

В українську освітню практику використання лепбуків було започатковано Тетяною Піроженко, яка запозичила та адаптувала цю технологію для занять зі своєю дитиною та запропонувала використовувати її у дослідній роботі з дітьми у дошкільній [15].

Отже, «лепбук» – це книга чи папка будь-якої форми та з будь-якої теми, із вкладеними в неї оформленими в оригінальний спосіб різноманітними міні-книжками, віконечками, малюнками, іграми. Як і інші цікаві інновації, він був підхоплений матусями, вихователями, учителями всього світу та досить вдало ними використовується під час навчання у звичайних та домашніх школах.

Повертаючись до можливостей використання лепбуків у практиці

формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку, можемо відзначити, що сьогодні перед вихователями постали питання: «Які сучасні освітні засоби будуть ефективними при формуванні життєвих компетентностей дитини?», «Які можливі способи ефективної систематизації інформації для дошкільників?», «Що сприятиме кращому запам'ятовуванню та використанню інформації?». На всі ці питання ми знайшли відповідь у лепбуці.

На нашу думку, для реалізації Базового компонента дошкільної освіти [47], завдань програми «Українське дошкілля» та інших подібних програм саме передшкільний, особливо старший шкільний, вік сприятливий для використання технології «лепбук». Це пояснюється тим, що діти 5-7 років характеризуються наступними показниками компетентності, які дозволяють їм відносно самостійно під координаційним наглядом дорослих виготовляти лепбуки [15]:

- провідною діяльністю виступають сюжетно-рольова гра, творча гра, спілкування, навчання;
- формами активності – фізична, соціально-моральна, пізнавальна, мовленнєва, художньо-естетична, креативна;
- базовими особистісними якостями – самостійність, працелюбність, людяність, розсудливість, справедливість, самовладання, самолюбність, спостережливість, відповідальність, креативність.

Як показує педагогічний досвід, на 4-5-му роках життя у дитини відбувається трансформація провідної діяльності в ігрову. Такій діяльності притаманні: сюжетність, наявність правил гри, ігрових ролей, ігрового дійства, ігрового використання предметів, спілкування з партнером по грі тощо. Всі ці навички можуть бути використані під час інтерактивної ігрової взаємодії між дитиною та вихователем у процесі створення лепбуку, що перетворює процес його створення на спільну цікаву гру.

Отже, використання технології лепбука у процесі навчання і виховання дітей передшкільного віку – один з ефективних засобів формування життєвої

компетентності та педагогічного впливу на розвиток творчих здібностей дитини.

Алгоритм залучення дітей до роботи з лепбуком може бути наступним (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Послідовність виготовлення лепбуку з дитиною в ЗДО

На нашу думку, використання лепбуків у системі дошкільної освіти має низку переваг.

По-перше, така форма роботи дозволяє презентувати дитині певну інформацію про навколишній світ не у вигляді вже готової системи знань, а у процесі власної активності – творчого пошуку необхідної інформації.

По-друге, у процесі взаємодії з вихователем дитина опановує різні способи діяльності, через які пізнає себе та навколишній світ.

По-третє, зведення процесу створення лепбуків до ігрової форми діяльності – найлегший шлях для усвідомленого оволодіння знаннями,

способами діяльності тощо.

По-четверте, робота над лепбуком розвиває у дітей креативність – одну з базових характеристик дитини передшкільного віку, що позиціонує її як особистість з активною позицією, готовою приймати самостійні рішення, мотивованою на результат та здатною коментувати процес та результати своєї діяльності.

По-п'яте, у дитини розвивається уява, а також здатність до створення творчого образу – оригінального, варіативного та гнучкого (у кожної дитини свого).

По-шосте, взаємодія між дитиною та вихователем носить інтерактивний характер, коли нова інформація опановується дитиною у процесі власної активності.

Дослідниками також відмічається, що створення лепбуків для дошкільника є своєрідною творчістю: дитина «пізнає властивості оточуючих предметів; експериментує з різними матеріалами; створює нові образи, здавалося б, зі звичних речей. Здатність експериментувати, багаторазово виконати будь-яку дію, від якої дитина отримує, можливо, різні результати, приносить задоволення» [15].

Г. Журавська та С. Логвинчук наводять наступні важливі характеристики особистості дитини, які розвиває використання лепбуків (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Особистісні характеристики дитини, які розвиваються з використанням лепбуків (складено автором за даними [15])

Особистісні риси дитини	Характеристика
Швидкість думки	Здатність до формулювання та озвучування більшої кількості ідей.
Гнучкість мислення	Здатність швидко переключатися з однієї ідеї на іншу, уміти переносити ідеї з одного об'єкта на інший.
Оригінальність	Здатність формулювати нові, неочікувані ідеї.
Допитливість	Відкритий інтерес до дослідження оточуючого світу.
Сміливість	Здатність приймати власні самостійні рішення.

Загалом, можна відмітити, що технологія «лепбук» при її використанні у роботі з дітьми передшкільного віку розвиває у них увагу, пам'ять, творчу уяву, формує навички порівняння інформації, виділення головної думки, характерних властивостей досліджуваних явищ та предметів, узагальнення їх за певною ознакою, що в кінцевому підсумку призводить до отримання задоволення від здійсненої роботи.

При використанні технології лепбук вихователям доцільно не просто використовувати його як метод, який допомагає закріпити та відпрацювати отримані знання, а як засіб для отримання нових знань самостійно. Завдання педагога – надавати дітям впевненості у своїх силах та правильно мотивувати на відкриття нових горизонтів. Це є однією з головних вимог реалізації Базового компонента дошкільної освіти [47], коли перед вихователем постає проблема – навчити дитину ставити перед собою цілі і завдання, знаходити способи їх вирішення, а головне – серед величезної кількості джерел інформації знаходити потрібну для розв'язання поставленого питання.

Загальновідомо, що краще запам'ятовується та інформація, яка надана педагогом у цікавій та емоційно забарвленій формі. За таких умов вивчене залишається у пам'яті дитини. Вона вчиться користуватися цими знаннями, самостійно їх розширювати, для чого і є доцільним використання лепбуків.

Таким чином, лепбук як сучасна інтерактивна технологія навчання відповідає всім вимогам до предметно-розвиваючого середовища у ЗДО. Він інформативний, багатофункціональний, сприяє розвитку творчості, уяви, може використовуватись одночасно групою дітей (в тому числі за участю дорослого як партнера), має дидактичні властивості. Крім того є засобом художньо-естетичного розвитку дитини, залучає його до світу мистецтва.

Технологія «лепбук», розширює горизонти перед педагогами ЗДО у напрямі використання дидактичних ігор з різних розділів та у різних варіаціях. Їх застосування актуальне при узагальненні будь-якої теми.

Тому в межах даного дослідження пропонуємо використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку. Більш детальним

зміст пропонованих методичних рекомендацій розкрито у наступному підрозділі даного дослідження.

3.2. Презентація комплексу лепбуків з формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку

У додатку В наведено приклади лепбуків, що можуть використовуватись у практиці формування навичок безпеки життєдіяльності дітей передшкільного віку. Звичайно, їх форма та зміст можуть носити індивідуальний характер з урахуванням тематики, запитів дитини та можливостей їх створення в конкретних умовах.

Головними цілями використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку нами визначено наступні (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Цілі використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку

Завдання використання лепбуків наступні (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

**Дидактичні завдання використання лепбуків при формуванні навичок
БЖД у дітей передшкільного віку**

Завдання	Характеристика
НАВЧАЛЬНІ	1. Закріплення набутих знань з певної тематики.
	2. Розвиток партнерських взаємин з дорослим і однолітками.
	3. Розвиток умінь в узагальнювати та систематизувати інформацію.
	4. Поповнення і систематизація знань дітей шляхом залучення їх в ігрові, пізнавально-розвиваючі заняття.
	5. Навчання класифікувати, узагальнювати та робити висновок.
	6. Формування основ безпечної поведінки в побуті, соціумі, природі.
	7. Надання кваліфікованої консультативної та практичної допомоги батькам.
РОЗВИВАЛЬНІ	1. Розвивати дитячу самостійність та ініціативність.
	2. Розвивати пізнавальні та інтелектуальні здібності дітей.
	3. Розвивати пам'ять, увагу, мислення, уяву.
ВИХОВНІ	1. Виховувати організованість у спільній діяльності.
	2. Виховувати дружелюбність.

Основними перевагами використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку вважаємо:

1. Допомагає дитині систематизувати та узагальнити отриману інформацію з вивченої теми.
2. Сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.
3. Є зручним та цікавим способом повторення вивченого.
4. Допомагає дитині самостійно аналізувати інформацію та робити висновки.
5. Лепбук можна створювати на різноманітні теми.
6. Є засобом спільної діяльності дорослого і дітей.
7. Є формою презентації підсумків вивченого тематичного матеріалу.
8. Допомагає дитині самостійно обирати та впорядковувати інформацію, яку вона додасть у лепбук.
9. Сприяє зацікавленню у навчанні, коли знання «оживають», до них

можна торкнутись.

10. Добре підходить для занять в групах.

11. Можна вибрати невеликі індивідуальні завдання для кожного і потім зробити колективну книжку.

12. Є змістовним елементом розвивального середовища групи.

13. Сприяє глибшій співпраці ЗДО та родини, якщо до процесу виготовлення залучаються батьки.

Єдиний «недолік»: для виготовлення лепбука потрібен час, фантазія, зусилля та відсутність ліні.

Для створення лепбуку використовуються прості матеріали, які є у кожному домі або у кожній групі ЗДО:

1. Цупкий папір, картон для основи.

2. Кольоровий папір.

3. Ножиці.

4. Клей.

5. Кольорові олівці, фарби, фломастери, маркери, ручки.

6. Скотч звичайний та двосторонній.

7. Картинки.

Але найголовнішим для створення лепбука є фантазія.

Послідовність роботи покроково наведена в Додатку Д.

Після проведення серії занять з дітьми по виготовленню лепбуків у напряму формування та закріплення навичок БЖД у досліджуваній групі нами було проведено повторну діагностику дітей. Порівнюючи результати до та після виготовлення лепбуків, можна побачити позитивні зрушення у знаннях дошкільників (табл. 3.3).

Таким чином, у час активного використання інноваційних методик у формуванні навичок БЖД у дітей передшкільного віку використання лепбука відкриває нові цікаві горизонти. За допомогою створення такої тематичної папки діти зможуть навчитись самостійно обирати цікавий їм матеріал, розуміти його, швидше та простіше запам'ятовувати, за необхідності

відтворювати його.

Таблиця 3.3.

Загальний рівень сформованості навичок безпеки життєдіяльності після виготовлення лепбуків

Рівні	До виготовлення лепбуків		Після виготовлення лепбуків		Відхилення, (+,-)	
	Кількість, осіб	Структура, %	Кількість, осіб	Структура, %	Кількість, осіб	Структура, %
Ініціативно-відповідальний	4	26,7	6	40,0	+2	+13,3
Виконавсько-відповідальний	4	26,7	5	33,3	+1	+6,6
Формально-відповідальний	5	33,3	4	26,7	-1	-6,6
Безвідповідальний	2	13,3	0	0,0	-2	-13,3
Разом	15	100	15	100	x	x

Крім того, лепбук дасть можливість кожній дитині проявити свою індивідуальність, креативність та творчість під час створення роботи.

Висновки до розділу 3

Поняття «лепбук» буквально перекладається з англ. «*lapbook*» як «книга на колінах». Цей термін вперше використала мати та письменниця Теммі Дабі (Вірджинія) у своїй домашній школі ще у 80-х рр. минулого століття. Ця ідея прийшла письменниці на основі обробки педагогічного досвіду Діни Зайк зі складання різноманітних міні-книг. Діна Зайк у своєму досвіді застосовувала так звані «*foldables*» – складені аркуші паперу, для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Вона досить детально описала різні способи їх створення у своїй книзі.

Як показує педагогічний досвід, на 4-5-му роках життя у дитини відбувається трансформація провідної діяльності в ігрову. Такій діяльності притаманні: сюжетність, наявність правил гри, ігрових ролей, ігрового дійства, ігрового використання предметів, спілкування з партнером по грі тощо. Всі ці навички можуть бути використані під час інтерактивної ігрової

взаємодії між дитиною та вихователем у процесі створення лепбуку, що перетворює процес його створення на спільну цікаву гру.

Отже, використання технології лепбука у процесі навчання і виховання дітей передшкільного віку – один з ефективних засобів формування життєвої компетентності та педагогічного впливу на розвиток творчих здібностей дитини.

Загалом, можна відмітити, що технологія «лепбук» при її використанні у роботі з дітьми передшкільного віку розвиває у них увагу, пам'ять, творчу уяву, формує навички порівняння інформації, виділення головної думки, характерних властивостей досліджуваних явищ та предметів, узагальнення їх за певною ознакою, що в кінцевому підсумку призводить до отримання задоволення від здійсненої роботи.

Тому в межах даного дослідження пропонуємо використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку.

Нами розроблено приклади лепбуків, що можуть використовуватись у практиці формування навичок безпеки життєдіяльності дітей передшкільного віку. Звичайно, їх форма та зміст можуть носити індивідуальний характер з урахуванням тематики, запитів дитини та можливостей їх створення в конкретних умовах.

Основними перевагами використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку вважаємо:

1. Допомагає дитині систематизувати та узагальнити отриману інформацію з вивченої теми.
2. Сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.
3. Є зручним та цікавим способом повторення вивченого.
4. Допомагає дитині самостійно аналізувати інформацію та робити висновки.
5. Лепбук можна створювати на різноманітні теми.
6. Є засобом спільної діяльності дорослого і дітей.
7. Є формою презентації підсумків вивченого тематичного матеріалу.

8. Допомагає дитині самостійно обирати та впорядковувати інформацію, яку вона додасть у лепбук.

9. Сприяє зацікавленню у навчанні, коли знання «оживають», до них можна торкнутись.

10. Добре підходить для занять в групах.

11. Можна вибрати невеликі індивідуальні завдання для кожного і потім зробити колективну книжку.

12. Є змістовним елементом розвивального середовища групи.

13. Сприяє глибшій співпраці ЗДО та родини, якщо до процесу виготовлення залучаються батьки.

Після проведення серії занять з дітьми по виготовленню лепбуків у напрямку формування та закріплення навичок БЖД у досліджуваній групі нами було проведено повторну діагностику дітей. Порівнюючи результати до та після виготовлення лепбуків, можна побачити позитивні зрушення у знаннях дошкільників.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз наукових доробків у напрямку формування навичок БЖД дітей передшкільного віку дозволив узагальнити наступні результати дослідження.

Спочатку було визначено теоретичну сутність понять «безпека» та «безпека життєдіяльності».

Поняття «безпека» у психологічному словнику трактується як стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує. Безпека тлумачиться також як базисна потреба окремої особистості, а також невід’ємна складова стратегії розвитку людства, іншими словами – «сталий людський розвиток»

Безпека життєдіяльності – це галузь знання та науково-практична діяльність, в межах якої здійснюється дослідження загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей, наслідків впливу на організм людини тощо.

Дослідження також показало, що крім понять «безпека» та «безпека життєдіяльності» науковці послуговуються також таким терміном як «культура безпеки». Тобто для людини безпечна життєдіяльність виступає основним складником (способом) особистісного втілення культури безпеки.

З урахуванням нинішньої ситуації в нашій державі, яка свідчить про відносно значну кількість травмованих по різних причинах серед дітей різного віку, це визначає необхідність систематичної роботи з дітьми, починаючи ще з дошкільного віку.

Навчально-виховна робота з дітьми передшкільного віку має забезпечувати мінімально достатній рівень компетенції, пов’язаної із здатністю безпечного перебування в оточуючому середовищі та вироблення у них у межах віку елементарних норм поведінки у різного роду надзвичайних ситуаціях.

У розрізі дітей передшкільного віку Базовий компонент дошкільної освіти (як державний освітній стандарт) зорієнтовує вихователів на те, що для

отримання бажаного результату формування елементарної компетенції з основ БЖД потрібна планомірна системна робота у цьому напрямі.

Робота вихователя з навчання дошкільників основам БЖД має проводитись систематично. Причому дітям недостатньо тільки теоретичних знань, тому вони мають періодично закріплювати їх, застосовуючи на практиці.

Основними методами, які доцільно використовувати для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку, науковці вважають наступні: метод порівняння, метод моделювання ситуацій, метод повторення, експериментування та досліди, ігрові прийоми, вигадування казок та історій тощо.

При використанні будь-якого з цих методів доцільно пам'ятати, що діти – допитливі та безстрашні, оскільки вони ще не набули негативного життєвого досвіду. Тому існує високий ризик, що вони потраплять у небезпечну ситуацію. Крім того, часто повторювані заборони можуть діяти на дітей зовсім у протилежному напрямі. Тому дорослі мають вишукувати інші шляхи достукатися до дитячої свідомості, щоб спонукати їх замислюватися над власними вчинками.

Організація роботи з питань БЖД в ЗДО відбувається відповідно до законодавчих і нормативно-правових документів: Закону України «Про дошкільну освіту» [45], ЗУ «Про охорону дитинства» [17], Базового компоненту – державного стандарту дошкільної освіти України [46], Інструкції з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах [19], листа МОН України «Щодо організації та проведення «Тижня безпеки дитини» в дошкільних навчальних закладах» [59] та ін.

Зокрема, ЗУ «Про дошкільну освіту» вказує, що в ЗДО мають бути створені безпечні та нешкідливі умови для розвитку, виховання та навчання дітей. Це мають бути умови для повноцінного фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дошкільників з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог.

Заклад також має «формувати у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки; сприяти збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психічному й фізичному розвитку дітей» [45].

Роботу вихователів у напрямку формування навичок БЖД у дошкільників спрямовує Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, як державний стандарт, який наголошує на важливості формування у дошкільників певної життєвої позиції та елементарної життєвої компетенції [46].

Головна мета такого виховання – сформувати у дитини основні поняття щодо небезпечних для життя ситуацій та особливостей поведінки в них, навчити правильно поводити себе в критичних ситуаціях.

Сьогодні у практиці дошкільного виховання пропонується використання цілої серії комплексних освітніх програм, спрямованих на розвиток особистості дошкільника, зокрема: «Впевнений старт» [8], «Дитина» [3], «Стежина» [9], «Світ дитинства» [4], «Скарбниця моралі» [33], «Соняшник» [34], «Українське дошкілля» [6], «Я у світі» [35], «Дитина в дошкільні роки» [29] та ін.

Метою Програми «Формування основ безпеки життєдіяльності дошкільника» [58] є навчання дітей способів регулювання власною поведінкою в довкіллі, серед людей, предметів, в умовах стихійних природних явищ і катастроф.

Для дослідження практики розвитку навичок техніки безпеки у дітей передшкільного віку нами було взято Кам'янський комунальний заклад дошкільної освіти «Оленка» Софіївської селищної ради Софіївського району Дніпропетровської області. Для дослідження була взята група із 15 дітей.

На початку дослідження було визначено **критерії та показники** сформованості відповідального ставлення до довкілля у старших дошкільників.

Когнітивний критерій містить наступні показники:

- орієнтація у довкіллі та здатність виділяти небезпечні чинники в ньому;

- здатність оцінювати небезпечні ситуації, їх наслідки та шляхи уникнення;

- уявлення про дії щодо подолання небезпечних ситуацій.

Мотиваційно-ціннісний:

- відповідальне, ціннісне ставлення до себе, свого життя і здоров'я;
- розуміння соціальної позиції «Я у світі».

Діяльнісно-поведінковий:

- уміння дотримуватися правил збереження життя і здоров'я;
- уміння чинити опір негативним впливам довкілля в межах вікових можливостей.

Результати дослідження виявилися наступними.

У розрізі когнітивного критерію ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 7 дітей, що становить 46,6% всіх дітей; формально-відповідальний – у 4 дітей (26,7%). При цьому немає дітей з безвідповідальним (низьким) рівнем. Це говорить про те, що всі діти в тій чи іншій мірі обізнані з правилами безпеки життєдіяльності, оскільки з ними регулярно проводились бесіди в цьому напрямі.

У розрізі мотиваційно-ціннісного критерію ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 2 дітей, що становить 13,3% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 5 дітей, що становить 33,3% всіх дітей; формально-відповідальний – у 6 дітей (40%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

У розрізі діяльнісно-поведінкового критерію ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – у 5 дітей, що становить 33,3% всіх дітей; формально-відповідальний – у 4 дітей (26,7%), а

безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

Структура загального рівня сформованості навичок безпеки життєдіяльності у дошкільників досліджуваної групи показала, що ініціативно-відповідальний (високий) рівень сформованості даного критерію спостерігається у 4 дітей, що становить 26,7% всіх досліджених дітей; виконавсько-відповідальний (порівняно високий) – також у 4 дітей, що становить 26,7% всіх дітей; формально-відповідальний – у 5 дітей (33,3%), а безвідповідальний (низький) – у 2 дітей (13,3%).

Таким чином, у дітей досліджуваної групи найбільше сформований когнітивний і діяльнісно-поведінковий критерій відповідальної поведінки. Мотиваційно-ціннісний критерій сформовано на більш нижчому рівні.

У третьому розділі даного дослідження було вивчено доцільність використання лепбуків при формуванні навичок БЖД у дітей передшкільного віку.

Теоретичне дослідження сутності поняття «лепбук» показало, що буквально воно перекладається з англ. «*lapbook*» як «книга на колінах». Цей термін вперше використала мати та письменниця Теммі Дабі (Вірджинія) у своїй домашній школі ще у 80-х рр. минулого століття. Ця ідея прийшла письменниці на основі обробки педагогічного досвіду Діни Зайк зі складання різноманітних міні-книг. Діна Зайк у своєму досвіді застосовувала так звані «*foldables*» – складені аркуші паперу, для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Вона досить детально описала різні способи їх створення у своїй книзі.

Доцільність використання лепбуків у ЗДО пояснюється тим, що як показує педагогічний досвід, на 4-5-му роках життя у дитини відбувається трансформація провідної діяльності в ігрову. Такій діяльності притаманні: сюжетність, наявність правил гри, ігрових ролей, ігрового дійства, ігрового використання предметів, спілкування з партнером по грі тощо. Всі ці навички можуть бути використані під час інтерактивної ігрової взаємодії між дитиною та вихователем у процесі створення лепбуку, що перетворює процес його

створення на спільну цікаву гру.

Отже, використання технології лепбука у процесі навчання і виховання дітей передшкільного віку – один з ефективних засобів формування життєвої компетентності та педагогічного впливу на розвиток творчих здібностей дитини.

На нашу думку, використання лепбуків у системі дошкільної освіти має низку переваг.

По-перше, така форма роботи дозволяє презентувати дитині певну інформацію про навколишній світ не у вигляді вже готової системи знань, а у процесі власної активності – творчого пошуку необхідної інформації.

По-друге, у процесі взаємодії з вихователем дитина опановує різні способи діяльності, через які пізнає себе та навколишній світ.

По-третє, зведення процесу створення лепбуків до ігрової форми діяльності – найлегший шлях для усвідомленого оволодіння знаннями, способами діяльності тощо.

По-четверте, робота над лепбуком розвиває у дітей креативність – одну з базових характеристик дитини передшкільного віку, що позиціонує її як особистість з активною позицією, готовою приймати самостійні рішення, мотивованою на результат та здатною коментувати процес та результати своєї діяльності.

По-п'яте, у дитини розвивається уява, а також здатність до створення творчого образу – оригінального, варіативного та гнучкого (у кожної дитини свого).

По-шосте, взаємодія між дитиною та вихователем носить інтерактивний характер, коли нова інформація опановується дитиною у процесі власної активності.

Загалом, можна відмітити, що технологія «лепбук» при її використанні у роботі з дітьми передшкільного віку розвиває у них увагу, пам'ять, творчу уяву, формує навички порівняння інформації, виділення головної думки, характерних властивостей досліджуваних явищ та предметів, узагальнення їх

за певною ознакою, що в кінцевому підсумку призводить до отримання задоволення від здійсненої роботи.

Тому в межах даного дослідження пропонуємо використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку.

Нами розроблено приклади лепбуків, що можуть використовуватись у практиці формування навичок безпеки життєдіяльності дітей передшкільного віку. Звичайно, їх форма та зміст можуть носити індивідуальний характер з урахуванням тематики, запитів дитини та можливостей їх створення в конкретних умовах.

Основними перевагами використання лепбуків для формування навичок БЖД у дітей передшкільного віку вважаємо:

1. Допомагає дитині систематизувати та узагальнити отриману інформацію з вивченої теми.
2. Сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.
3. Є зручним та цікавим способом повторення вивченого.
4. Допомагає дитині самостійно аналізувати інформацію та робити висновки.
5. Лепбук можна створювати на різноманітні теми.
6. Є засобом спільної діяльності дорослого і дітей.
7. Є формою презентації підсумків вивченого тематичного матеріалу.
8. Допомагає дитині самостійно обирати та впорядковувати інформацію, яку вона додасть у лепбук.
9. Сприяє зацікавленню у навчанні, коли знання «оживають», до них можна торкнутись.
10. Добре підходить для занять в групах.
11. Можна вибрати невеликі індивідуальні завдання для кожного і потім зробити колективну книжку.
12. Є змістовним елементом розвивального середовища групи.
13. Сприяє глибшій співпраці ЗДО та родини, якщо до процесу виготовлення залучаються батьки.

Після проведення серії занять з дітьми по виготовленню лепбуків у напряму формування та закріплення навичок БЖД у досліджуваній групі нами було проведено повторну діагностику дітей. Порівнюючи результати до та після виготовлення лепбуків, можна побачити позитивні зрушення у знаннях дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева Н. Н., Князева О. Л., Стеркина Р. Б. Безопасность : учеб.-метод. пособие по основам безопасности жизнедеятельности детей старшего дошкольного возраста. Москва : Детство-Пресс, 2007. 144 с.
2. Александрова Т. Ф. «Тиждень безпеки дитини» – захід формування у дошкільників практичних навичок з безпеки життєдіяльності: методичний посібник. Кіровоград: Кіровоградські міські курси II категорії НМЦ ЦЗ ТА БЖД Кіровоградської області, 2013. 115 с.
3. Андреева Т. Т., Панченко І. В. Використання різних методів та прийомів у формуванні практичних навичок з безпеки життєдіяльності у дітей 6 року життя. *Безпека життєдіяльності*. 2016. № 12. С. 15-17.
4. Байер О. М. Світ дитинства : комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / Байер О. М., Батліна Л. В., Богущ А. М. – 2015. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/7svit-ditinstvabogush.pdf>.
5. Беленька Г. В. Дитина : освітня програма для дітей від 2 до 7 років. / Беленька Г. В., Богініч О. Г., Богданець-Білокаленко Н. І. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditinanmc.pdf>.
6. Білан О. І. Українське дошкільля : програма розвитку дитини дошкільного віку [Електронний ресурс] / О. І. Білан. – 2017. – Режим доступу : https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf.
7. Богущ А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.
8. Гавриш Н. В. Панасюк Т. В., Піроженко Т. О. Впевнений старт : освітня програма для дітей старшого дошкільного віку. 2017. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programa-vpevneniistart-2017.rar>.

9. Гончаренко А. М. Стежина : програма підтримки розвитку дитини дошкільного віку. / А. М. Гончаренко, Н. М. Дятленко. 2014. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/stezhina2014.pdf/>.

10. Грицюк Л. А., Каротаєва М. І. «Безпека життєдіяльності дошкільника». Кам'янець-Подільський : Вид. група «Абетка-НОВА2, 2003. С. 7–8.

11. Гураш Лариса. Розумна обережність – запорука безпеки. Методичні поради з питань безпеки життєдіяльності дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2003. № 7. С. 7-9.

12. Джигирей В. С., Житецький В. Ц. Безпека життєдіяльності. Основи БЖД. Підручник. К., 2001 р.

13. Долинна Ольга. Пріоритетний аспект роботи – безпека життєдіяльності дитини. *Дошкільне виховання*. 2013. № 4. С. 7-13.

14. Дуднікова І. І. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник. Київ: Видавництво Європецького університету. 2003. 268 с.

15. Журавська Г. В., Логвинчук С. Л. Технологія «лепбук» як засіб формування життєвих компетентностей старших дошкільників. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=175>

16. Забезпечення наступності між ЗДО та НУШ <https://www.pedrada.com.ua/article/2345-zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush>

17. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. URL : URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

18. Истоки : базис. программа развития ребенка-дошкольника / Т. И. Алиева и др. ; отв. ред. Л. Е. Курнешова. Москва : Карапуз, 2001. 303 с.

19. Інструкція з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2008 № 985. URL: <http://iitzo.gov.ua/doshkilna->

[osvita/normatyvno-pravova-baza-doshkilnojiiosvity/](https://osvita.normatyvno-pravova-baza-doshkilnojiiosvity/)

20. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2017. 144 с.

21. Карнаух Л. П. Психолого-педагогічні засади виховання безпечної поведінки дітей дошкільного віку в соціальному середовищі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей і учнівської молоді: зб. наук. пр. / Інститут проблем виховання. К., 2008. Вип. 12. С. 217–224.

22. Карпенко О., Загоруйко Л. Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово». 2016. С. 24–43.

23. Кодекс цивільного захисту України. № 5403-VI від 02.10.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

24. Козлова С. А. Я – человек : программа приобщения ребенка к социальному миру. URL : <http://ds25.ucoz.ru/load/2-1-0-5>

25. Коломоець Т. Г. Лепбук як засіб соціалізації дошкільників у системі освіти сталого розвитку. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. 2018. Вип. 38. С. 120-127.

26. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2-х ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. Київ: ТОВ МЦФЕР-Україна, 2019. 452 с.

27. Конституція України. Від 28.07.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

28. Концепція стійкого розвитку суспільства. Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013.

29. Крутий К. Л. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма. 2020. URL : <http://www.lips.zp.ua/ourpublication/programms/379-ditina.html>.

30. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини: навч. посіб. 6-те вид.,

перероб. і доп. К. : Знання, 2007. 332 с.

31. Левківський К. М., Сухарніков Ю. В. Забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Київ : Вища школа, 2004. 16 с.

32. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120 с.

33. Лохвицька Л. В. Скарбниця моралі : програма з морального виховання дітей дошкільного віку. 2014. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programaskarbnitsya - moralilokhvitska.pdf>.

34. Луценко І., Назарчук А. Забезпечення безпеки життєдіяльності у дошкільному навчальному закладі: законодавчо-нормативний аспект. *Вісник Інституту розвитку дитини. Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 35. С. 99-104.

35. Маліновська Н. В. Виховання відповідального ставлення до довкілля у старших дошкільників. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2018. № (2)20. С. 84-89.

36. Мізерна С. А., Коломоєць Т. Г. Формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку. ACTUAL TRENDS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: матеріали 10th International scientific and practical conference “Actual trends of modern scientific research” (May 9-11, 2021) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2021. С. 207-211.

37. Мошкин В. Н. Воспитание культуры личной безопасности. *Основы безопасности жизнедеятельности*. 2000. № 8. С. 13-16.

38. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України № 2801-ХІІ від 19.11.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#top>

39. Парамонова Л., Алиева Т. Примерная общеразвивающая программа воспитания, обучения и развития детей раннего и дошкольного возраста. ДООУ.

Дошкольное воспитание. 2003. № 6. С. 27-31.

40. Петренко Л. Лепбук як навчальна технологія у початковій школі. *Заступник директора школи*. 2018. № 11. С. 51–55.

41. Пляцок А.О., Олійник В.В. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільниками : навч.-метод. посібник. Вінниця : КУ «ММК», 2017. 45 с.

42. Побірченко Н. А. Психологічний словник/ Авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова. Київ. 336 с.

43. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. Київ : Шкільний світ, 2007. С. 27-33.

44. Про дорожній рух. Закон України № 3353-XII від 30.06.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>

45. Про дошкільну освіту: Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

46. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Закон України № 4004-XII від 24.02.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>

47. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021 /12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

48. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

49. Про охорону атмосферного повітря. Закон України № 2707-XII від 16.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

50. Про охорону праці. Закон України № 2694-XII від 14.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

51. Про охорону природного навколишнього середовища. Закон України № 1264-XII від 25.06.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

52. Про пожежну безпеку. Закон України № 234/94-ВР від 10.11.1994 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>
53. Прозорова Людмила. Казка розуму навчає і від бід застерігає. *Дошкільне виховання*. 2017. № 1. С. 20–23.
54. Теоретичні основи БЖД. URL: <http://studies.in.ua/ru/bzhd-seminary/762-teoretichn-osnovi-bzhd.html>
55. Формування основ безпеки життєдіяльності дошкільника. Програма.
URL: <http://leleka.rv.ua/programma-formuvannya-osnov-bezpeky-zhyttyediyalnosti-doshkil-nykiv-avtors-kyu-pidhid.html>
56. Цигода В. Використання різних методів та прийомів у формуванні практичних навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2017. Вип. 56. С. 130-135.
57. Шахненко В. І. Моніторинг здоров'я учнів ЗНЗ : методичний посібник. Дрогобич, 2008. 24 с.
58. Щербакова К. Й., Макаренко Л. В. Формування навичок безпеки життя в контексті самореалізації особистості дошкільника. *Педагогічний дискурс*. Вип. 13. С. 414-418.
59. Щодо організації та проведення «Тижня безпеки дитини» в дошкільних навчальних закладах. Лист. Міністерства освіти і науки України.

Додаток А

Організація роботи з техніки безпеки у Кам'янському КЗДО «Оленка»

ОХОРОНА ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ЯК СКЛАДОВА РОБОТИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

(Джерело: нормативна документація закладу)

Робота з питань охорони життя і здоров'я дітей передбачає створення нешкідливих умов перебування дітей у дошкільних навчальних закладах, збереження їх фізичного та психічного здоров'я.

Відповідальність за організацію роботи з питань охорони життя і здоров'я дітей покладається на керівника дошкільного навчального закладу.

Усі працівники дошкільного навчального закладу несуть відповідальність у встановленому чинним законодавством порядку за виконання інструкцій з охорони життя і здоров'я дітей.

З усіма працівниками дошкільного навчального закладу проводяться інструктажі з питань охорони життя і здоров'я дітей. Ввідний інструктаж при прийнятті на роботу, повторний (черговий) – щоквартально, позачерговий – на початку літнього оздоровлення та у випадку порушення інструкцій.

Після кожного інструктажу відповідальною особою реєструється запис у журналі за підписом працівника та видається наказ, з яким ознайомлюються всі працівники закладу, ставлячи свій підпис.

Циклограма видання наказів з питань охорони життя і здоров'я дітей

- *наказ про призначення відповідальних за роботу з питань охорони життя і здоров'я дітей та організацію роботи з цього питання;*
- *наказ про повторний (черговий) інструктаж з питань охорони життя і здоров'я дітей;*
- *наказ про повторний (черговий) інструктаж з питань охорони життя і здоров'я дітей;*
- *наказ про цільовий (позачерговий) інструктаж з питань охорони життя і здоров'я дітей у зв'язку з літнім оздоровленням;*

- *наказ про повторний (черговий) інструктаж з питань охорони життя і здоров'я дітей;*
- *наказ про повторний (черговий) інструктаж з питань охорони життя і здоров'я дітей;*
- *наказ про цільовий інструктаж з питань охорони життя і здоров'я дітей при проведенні новорічних свят.*

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

1. Наказ про призначення відповідальних за роботу з питань охорони життя і здоров'я дітей та організацію роботи з даного питання;
2. Накази про повторний (черговий) та позаплановий інструктажі з питань охорони життя і здоров'я дітей;
3. Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу;
4. Журнал реєстрації вступного інструктажу з питань охорони життя і здоров'я дітей;
5. Журнал реєстрації повторного, позапланового інструктажів з питань охорони життя і здоров'я дітей;
6. Журнал реєстрації нещасних випадків з вихованцями.

Перелік Інструкцій з питань охорони життя та здоров'я дітей

1. Інструкція з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах;
2. Профілактика дитячого травматизму;
3. Профілактика інфекційних захворювань;
4. Про запобігання шлунково-кишкових захворювань;
5. Попередження отруєнь хімічними речовинами та отруйними рослинами;
6. Безпека дітей при проведенні цільових екскурсій і прогулянок
7. Дотримання техніки безпеки під час організації трудової діяльності дітей;
8. Про протипожежну безпеку. Порядок евакуації дітей із приміщення на випадок пожежі.

Уся робота щодо інструктажів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у дошкільному навчальному закладі проводиться лише з працівниками (лист Міністерства освіти і науки України від 26.02.2008 № 1/9-101)

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 1

**З організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних
навчальних закладах**

Інструкція затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2008 №985

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

I. ДОГЛЯД ЗА ДІЛЯНКОЮ ТА ПРИМІЩЕННЯМ

1. Будівлю дошкільного навчального закладу, ігрові майданчики та територію треба утримувати в чистоті та порядку.

2. Постійно здійснювати технічний контроль за станом приміщення закладу та його території (стін, стелі, вікон, дверей, меблів, фізкультурного інвентарю, електромережі, вентиляційних і санітарно-технічних установок, водогону, газопроводу, каналізації, майданчиків, тіньових навісів тощо).

3. З дахів будівель, які є на території закладу, треба своєчасно згрібати сніг, не допускати утворення бурульок.

Доріжки, східці, ігрові майданчики треба чистити від снігу, льоду та посипати піском.

4. Ділянка дошкільного навчального закладу повинна бути огорожена парканом. Хвіртку та ворота потрібно завжди тримати зачиненими.

Щодня, до приходу дітей і в кінці дня, територію треба підмести та полити. Сміття складати у контейнер для сміття, який закривається кришкою та знаходиться на господарчому подвір'ї.

5. Каналізаційні люки на території закладу повинні бути закриті. На ділянці не повинно бути предметів, що загрожують життю та здоров'ю дітей.

6. Відповідно до санітарно-гігієнічних вимог за відсутності централізованої системи водопостачання, туалети вигрібного типу влаштовують у віддаленій частині території. Прибирати їх треба не менше трьох разів на день, використовуючи засоби дезінфекції. Туалети для дорослих завжди повинні бути зачинені. Вигрібні ями щільно закриті.

7. Обладнання на ігрових та спортивних майданчиках має бути стійким, закріпленим, з міцними поручнями, відповідати віку дітей, без гострих кутів. Пісочниці обладнують відповідно до санітарно-гігієнічних вимог. Перед прогулянкою дітей пісок треба обов'язково ошпарювати окропом.

8. У будівлях дошкільних навчальних закладів, які мають два і більше поверхів, східці повинні мати поручні з прямими, часто розставленими планками. Пожежні драбини та драбини на горище треба закривати щитами у

нижній частині, вихід на горище закривати на замок. Вхідні двері закладу повинні мати дзвінок, засув на висоті, не доступній дитині, і бути постійно зачиненими. Забороняється пускати на територію закладу та у приміщення сторонніх осіб.

9. У будівлях, які мають два і більше поверхів, групи для дітей до трирічного віку розташовують на першому поверсі. Розміщення цих груп на другому поверсі допускається лише за наявності окремого виходу та зручних східців. На вхідних дверях не повинно бути пружин.

10. Вікна, квартирки повинні закріплюватися засувками та відкриватися всередину приміщення.

11. Віконні шибки треба тримати в чистоті, не завішувати прикрасами, довгими занавісками, мити вікна потрібно щодаки.

12. У дошкільних навчальних закладах з пічним опаленням печі повинні бути витолені не пізніше ніж за годину до приходу дітей. У дитячих будинках печі треба топити вранці до підйому дітей.

Радіатори центрального опалення загороджують сітками, які знімаються чи відкриваються для прибирання. Сітки треба закріплювати.

13. Усі приміщення закладу треба прибирати відповідно до вимог санітарних правил утримання дошкільних навчальних закладів. Щоранку, до приходу дітей, проводити вологе прибирання з дезінфікуючими засобами та провітрювати усі приміщення.

14. Усі працівники мають дотримуватися вимог пожежної безпеки, вміти користуватися вогнегасниками, знати план евакуації дітей.

15. У дошкільному навчальному закладі на видному місці треба розмістити номери телефонів адміністрації закладу, міського (районного) відділів освіти, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, аварійної газу, води тощо.

II. ДОГЛЯД ЗА ДІТЬМИ

1. Працівники дошкільного навчального закладу несуть відповідальність за збереження життя і здоров'я дітей.

2. Батьки повинні приводити дітей до дошкільного навчального закладу добре вимитими, одягненими в чистий одяг, підстриженими, з обрізаними нігтями. Батьки не повинні входити до групових кімнат без потреби.

3. Приводячи дітей до дошкільного навчального закладу, батьки зобов'язані передавати дитину вихователю. Ввечері вихователі зобов'язані передати дитину батькам.

4. Дітей у дошкільному навчальному закладі треба привчати до чистоти й охайності: мити руки перед прийомом їжі і після користування вбиральною; після їди полоскати рот; улітку перед сном мити ноги.

5. Влітку всі заняття і, якщо є можливість, сон потрібно організовувати на свіжому повітрі.

6. Харчування дітей повинно бути доброякісним, різноманітним достатнім і відбуватись у чітко встановлені години. Воду для пиття потрібно давати тільки кип'ячену, зберігати її у чистій закритій посудині, чашки для води повинні бути накриті серветкою.

7. Забороняється приносити в групу окріп, гарячу їжу. Страви мають видаватися з кухні охолодженими. Нести їжу у групові кімнати можна лише тоді, коли у коридорах і на східцях немає дітей. Не можна брати чергових дітей до кухні для отримання їжі. Не можна садити дітей за столи під час роздавання їжі.

8. Забороняється миття посуду в присутності дітей. Засоби для миття та чищення потрібно тримати у недоступному для дітей місці.

9. Кожна дитина повинна мати окреме ліжко, білизну, подушку, ковдру, матрац, рушник. У разі відсутності спальні постільна білизна кожної дитини зберігається в окремому підписаному мішку.

10. В умивальній кімнаті має бути вішалка з гачками за кількістю дітей для рушників. Рушники треба замінювати не рідше одного разу на тиждень, у разі потреби – частіше. Постільну білизну щодня витрушувати та замінювати щодаки. Білизна, рушники обов'язково повинні бути підписані. Систематично провітрювати подушки, ковдри і матраци.

11. У груповій кімнаті всі меблі, картини, вазони мають бути закріплені. На шафи не можна ставити вазони з квітами, об'ємні іграшки тощо.

У недоступному для дітей місці треба зберігати ліки, сірники, шпильки, ріжучі та колючі предмети тощо. Забороняється забивати цвяхи на рівні зросту дітей. Для занять з дітьми використовують ножиці тільки з тупими кінцями і користуватися ними дозволяється лише під наглядом дорослого.

12. Технічні засоби навчання та електроприлади потрібно зберігати у недоступному для дітей місці. Роботу з комп'ютером треба розпочинати лише у старшому дошкільному віці. Тривалість занять не повинна перевищувати 12 хвилин.

Електропроводка у приміщеннях, де можуть перебувати діти, повинна бути ізолюваною, розетки та вимикачі – не доступними дітям.

13. Збираючись на прогулянку, вихователь забирає дітей, які першими одяглися, і виходить на майданчик, а решту дітей виводить на майданчик помічник вихователя.

14. Під час перебування дітей на території дошкільного навчального закладу треба пильно стежити за тим, щоб діти не виходили за межі закладу, не зривали отруйних рослин, ягід, грибів, трави тощо.

15. Повертаючись з прогулянки, вихователь повинен перевірити, чи всі діти на місці. Вихователь повинен іти ззаду, в першій парі ставити найбільш організованих дітей. Дітей до 3-х років супроводжує на прогулянку і під час повернення з прогулянки помічник вихователя.

16. Плануючи екскурсію чи прогулянку за межі дошкільного навчального закладу, вихователь зобов'язаний завчасно оглянути місце прогулянки, повідомити про це адміністрацію закладу, вказавши кількість дітей, яких він бере з собою. Виводити дітей за межі закладу можна тільки в супроводі двох дорослих. Діти, які не можуть з тих чи інших причин виходити за межі закладу, за розпорядженням завідувача передаються в **іншу** групу під відповідальність педагогічного працівника закладу.

Під час прогулянки вихователь повинен тримати в полі зору всіх дітей. Повертаючись з прогулянки, вихователь повинен перевірити, чи всі діти присутні, вишикувати їх парами в колону. Один з дорослих має іти в кінці колони, стежачи, щоб діти не відставали та не відходили у бік.

Переходячи з дітьми вулицю, треба дотримувати правил дорожнього руху. У великих містах потрібно уникати прогулянок вулицею з інтенсивним рухом.

17. Дошкільні навчальні заклади, що розташовані біля трамвайних та залізничних колій, повинні мати вхід з протилежного боку. Не допускати прогулянок та ігор дітей біля трамвайних та залізничних колій.

18. Під час прогулянки до водойми купання дозволяється лише в задалегідь перевірених неглибоких місцях за умови невеликої групи дітей (8 – 10 дітей). Купання групи дітей дозволяється лише під наглядом не менше ніж двох дорослих. Одночасно може купатися група дітей до 5 чоловік (решта залишається на березі під наглядом дорослого).

19. Прогулянки до водойми проводяться лише з дітьми 6-го (7-го) року життя.

20. Катання дітей на човнах категорично заборонено.

21. Сонячні ванни дітям можна приймати лише за призначенням та наглядом медичного працівника. Діти повинні обов'язково бути в легкому головному уборі.

22. Під час проведення занять з плавання у басейні дотримувати вимог правил безпечної поведінки на воді.

23. Працівникам обов'язково суворо дотримувати санітарних вимог для дошкільних навчальних закладів.

ІІІ. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ТА ВІРУСНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

1. Під час прийому дітей до дошкільного навчального закладу вихователь оглядає кожну дитину, перевіряє чистоту її тіла, волосся, білизни. У разі виявлення захворювання вихователь відправляє її з батьками до лікаря.

2. Медичний працівник проводить обстеження всіх дітей відповідно до спільного наказу Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 30.08.2005 № 432/496. Діти, які не відвідували дошкільний навчальний заклад понад три дні, приймаються в заклад медичним працівником за довідкою лікаря.
3. Дитину, яка захворіла протягом дня у дошкільному навчальному закладі, треба негайно ізолювати від інших дітей та повідомити про це батьків. Після одужання дитина може відвідувати заклад лише з дозволу лікаря.
4. У період, коли виявлено інфекційне захворювання, потрібно про. вести запобіжні заходи та неухильно дотримувати санітарних вимог відповідно до вказівок медичного працівника.
5. З метою попередження шлунково-кишкових захворювань, отруєння дітей їжею, зберігати продукти харчування треба згідно з вимогами Інструкції з організації харчування дітей у дошкільних навчальних закладах, затвердженої спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 17.04.2006 № 298/227.
6. У дошкільному навчальному закладі треба проводити боротьбу з мухами, гризунами тощо відповідно до вимог санітарно-епідеміологічної служби.
7. Медичним та педагогічним працівникам треба постійно проводити санітарно-просвітницьку роботу з батьками.
8. У дошкільному навчальному закладі обов'язково повинна бути аптечка першої допомоги, укомплектована такими медичними препаратами: йод, розчин брильянтового зеленого, вата, бинт, ножиці, термометр, нашатирний спирт, клейонка, етиловий спирт тощо.
9. При прийомі на роботу обов'язковим є проходження медичного огляду. Впродовж роботи всі працівники дошкільного навчального закладу проходять медичні огляди відповідно до вимог чинного законодавства.

Інструкцію розроблено «01» грудня 2020 року

Інструкцію розроблено Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Ознайомлені

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 2

**з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних
зкладах**

Профілактика дитячого травматизму

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

I. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

- 1.1. Усі працівники дошкільного навчального закладу зобов'язані стежити за створенням сприятливих санітарно-гігієнічних умов і забезпечувати турботливий догляд за дітьми.
- 1.2. Шафи і полиці у груповій і прийомній кімнатах повинні бути міцно закріплені.
- 1.3. Внутрішні двері, що частково засклені, повинні бути захищені дерев'яними щитками на рівні зросту дитини.
- 1.4. Радіатори опалення повинні бути закриті зйомними ґратами.
- 1.5. Засуви на дверях повинні розташовуватися вище рівня зросту дитини.
- 1.6. Сходові клітки між поверхами повинні бути загороджені. Не розташовувати у вигляді прикрас на сходових маршах важкі картини, естампи, кашпо з рослинами.
- 1.7. Категорично забороняється зберігати різні мийні та дезінфікуючі засоби в місцях, доступних для дітей. Вони повинні зберігатися у спеціально відведених для цього місцях, не доступних для дітей.
- 1.8. У груповій аптечці не повинно бути медикаментів, не рекомендованих дітям.
- 1.9. Уся територія дошкільного навчального закладу повинна утримуватися в чистоті й порядку, мати загородження, щоб не було доступу тварин.
- 1.10. Усім працівникам бути уважними до дітей, не залишати дітей без нагляду одних.
- 1.11. Обслуговуючому персоналові забороняється залучати дітей до одержання їжі на харчоблоці. Не залишати в прийомних і групових кімнатах, санітарних вузлах відра з гарячою водою, дезінфікуючі розчини, хімічні мийні засоби, а також інвентар, призначений для збирання.
- 1.12. Стежити за тим, щоб діти не приносили в дошкільний навчальний заклад підібрані на вулиці або отримані від інших людей різні небезпечні предмети.

Особливої уваги потребують ігри та іграшки, що працюють на електричних батареях.

1.13. У разі отримання травми дитиною негайно повідомляти завідувача, батьків, медичного працівника, за потреби, надати першу долікарську допомогу та викликати «швидку медичну допомогу».

1.14. Кожен випадок травматизму реєструється та розглядається у встановленому чинним законодавством порядку.

1.15. Особа, відповідальна за організацію роботи з охорони життя і здоров'я дітей, повинна вести Журнал реєстрації нещасних випадків і травм у дітей, у встановленому чинним законодавством порядку.

1.16. Проводити роботу з батьками щодо попередження дитячого травматизму.

1.17. Контроль за виконанням вимог Інструкції з попередження травматизму здійснює керівник дошкільного навчального закладу.

II. КЛАСИФІКАЦІЯ ТРАВМ, ЯКІ НАЙЧАСТІШЕ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ У ДІТЕЙ

- падіння на рівному місці (посковзнувся, зашпортнувся тощо);
- падіння з висоти (меблі, балкон, дерево, спортивне знаряддя);
- поранення (ножиці, скло, голка, цвях тощо);
- опіки (окріп, вогонь, електрика, хімічні речовини);
- ушкодження предметами, які впали згори (бурулька, ваза тощо);
- обмороження, переохолодження (довготривале перебування на вулиці у морозну і вітряну погоду);
 - укуси (собаки, кішки, гризунів, комах);
- отруєння (грибами, рослинами, ліками, недоброякісними продуктами харчування);
- ушкодження, які виникли через потрапляння в організм дитини сторонніх предметів;
- ушкодження від надмірних рухів (об кут, об двері, зіткнення один з одним);
- скіпка (колючі вироби, дерев'яні палиці, тощо).

III. ТРАВМОНЕБЕЗПЕЧНІ СИТУАЦІЇ

- у процесі рухливих ігор;
- внаслідок дитячих пустощів;
- при гойданні на гойдалці;
- при їзді на велосипеді;
- при купанні у водоймі;
- під час ігор на проїжджій частині дороги.

Інструкцію розроблено «01» грудня 2020 року

Інструкцію розроблено Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Ознайомлені

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 3

з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах

Профілактика інфекційних захворювань

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

I. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

- 1.1. Дитина зараховується у дошкільний навчальний заклад лише за наявності медичних документів встановленого зразка, відповідно до Положення про дошкільний навчальний заклад.
- 1.2. Персонал дошкільного навчального закладу не допускається до роботи без медичного обстеження та санітарної книжки. Систематично проходить медичний огляд.
- 1.3. Під час ранкового прийому дітей вихователь щодня повинен оглянути кожну дитину, перевірити чистоту тіла, волосся, нігтів, білизни. Вихователь зобов'язаний звертати увагу на наявність сипу на тілі дитини, почервоніння очей, нездужання, головного болю та інші прояви захворювання. Не рідше одного разу на тиждень медична сестра зобов'язана оглянути кожну дитину.
- 1.4. Дитину, що занедужала протягом дня у дошкільному навчальному закладі, треба негайно ізолювати від інших дітей, викликати лікаря, повідомити батьків. Після видужання діти приймаються тільки з довідкою від лікаря.
- 1.5. У період, коли виявлено інфекційне захворювання, треба провести дезінфекцію й здійснити санітарні заходи відповідно до вказівки лікаря.
- 1.6. Посуд щодня кип'ятиться або обдається окропом. Забороняється користуватися оцинкованим посудом, а також емальованим посудом з емаллю, що обсипається.
- 1.7. Систематично проводиться боротьбу з мухами, гризунами. Всі харчові продукти повинні бути надійно захищені від них.
- 1.8. Медсестра зобов'язана проводити санітарно-просвітницьку роботу з батьками з питань профілактики інфекційних захворювань.
- 1.9. У дошкільному навчальному закладі має бути аптечка першої медичної допомоги.

II. ВИМОГИ ПРИ СПАЛАХУ ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

- 2.1. При повідомленні про інфекційні захворювання у дітей негайно оголошується карантин.
- 2.2. Усі працівники дошкільного навчального закладу чітко дотримуються вимог карантинних заходів.
- 2.3. Після миття посуд обдається окропом.
- 2.4. Не дозволяється здійснювати прийом дітей у групу, де оголошено карантин через інфекційне захворювання до його закінчення.
- 2.5. Не дозволяється проводити масові заходи, які передбачають спільну діяльність дітей, які перебувають на карантині і тих, хто не знаходиться на карантині.
- 2.6. На час дії карантину обмежується спілкування хворої дитини із здоровими.
- 2.7. Весь персонал дошкільного навчального закладу дотримується санітарно-гігієнічних вимог, вживає заходи щодо попередження захворювання.
- 2.8. Весь персонал чітко виконує карантинні заходи, визначені санітарно-епідемічною службою.
- 2.9. У разі виявлення захворювання у дітей або дорослих треба негайно повідомити адміністрацію, батьків, ізолювати хвору дитину, викликати лікаря.

Інструкцію розроблено «01» грудня 2020 року

Інструкцію розроблено Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Ознайомлені

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 4

з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах

Про запобігання шлунково-кишкових захворювань

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

1. Увесь персонал дошкільного навчального закладу чітко дотримується вимог санітарно-гігієнічних умов утримання закладу та правил особистої гігієни.

2. Забезпечується виконання заходів щодо попередження отруєнь дітей.

3. Забороняється приносити до дошкільного навчального закладу будь-які продукти харчування, солодощі (цукерки, печиво тощо).

4. Систематично здійснюється контроль за якістю продуктів, які надходять до дошкільного навчального закладу. Не приймаються продукти без наявності сертифікатів якості, без якісних посвідчень із зазначенням термінів реалізації цих продуктів.

5. Систематично здійснюється контроль за дотриманням термінів реалізації продуктів, що швидко псуються (сир, молоко, сметана, яйця, риба, м'ясо тощо).

6. Не дозволяється використання пастеризованого молока без кип'ятіння, кисломолочного сиру і сметани без термічної обробки.

7. Включення до асортименту нових продуктів та страв проводиться лише за умови отримання позитивного висновку санітарно-епідеміологічної станції.

8. При приготуванні їжі чітко дотримуються вимоги термічної обробки продуктів харчування, страви готуються тільки за технологічною картою приготування страв.

9. Систематично здійснюється контроль за санітарним станом території, своєчасним вивезенням побутового сміття, нечистот та харчових відходів.

10. Дотримуються санітарно-гігієнічних норм та правил культури споживання їжі.

11. Систематично здійснюється контроль за цілісністю посуду, не використовується пошкоджений посуд.

12. Здійснюється контроль за санітарним та робочим станом холодильного обладнання та дотриманням у ньому відповідної температури. Наявністю термометрів.

13. Не використовуються під час миття посуду мийні засоби, не передбачені санітарними вимогами.

14. Забезпечується вживання питної води гарантованої якості, дотримуються правила збереження питної води та своєчасність її заміни.

15. Для споживання питної води використовується лише чистий посуд, відповідно до кількості дітей.

16. Здійснюється контроль за дітьми під час гігієнічних заходів, щоб діти не вживали проточну воду.

17. Прогулянки, екскурсії проводяться лише в місцях попередньо обстежених.

18. Забезпечується санітарно-просвітницька та роз'яснювальна робота серед батьківської громадськості щодо організації харчування у сім'ї дітей різного віку, інформування про заходи, які треба здійснювати для запобігання виникненню шлунково-кишкових захворювань.

19. При появі первинних ознак захворювання (блювота, підвищення температури, нудота тощо) треба негайно повідомити адміністрацію дошкільного навчального закладу, батьків, медичний персонал, дитину ізолюють.

Інструкцію розроблено «01» грудня 2020 року

Завідувача дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Ознайомлені

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 5

з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах

Безпека дітей при проведенні цільових екскурсій і прогулянок

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

1. Перед прогулянкою або екскурсією вихователь погоджує із завідувачкою та медсестрою маршрут, мету та тривалість прогулянки, екскурсії, уточнює прізвища осіб, які супроводжують, і кількість дітей.

2. Вихователь повинен знати кількість дітей, яких віз бере на прогулянку або екскурсію, та стан їх здоров'я.

3. Вихователь обов'язково повинен мати необхідний запас питної води гарантованої якості.

4. Якщо у дошкільному навчальному закладі, через якусь причину залишаються діти групи, яка йде на екскурсію, то їх передають під відповідальність працівників і повідомляють про це адміністрацію.

5. На прогулянці або екскурсії дітей повинні супроводжувати двоє дорослих: один спереду, один позаду колони.

6. Під час прогулянки або екскурсії вихователь повинен увесь час тримати дітей у полі зору. Збираючись додому, перевірки, чи всі діти на місці.

7. Місце прогулянки повинно бути попередньо оглянуто. Треба зібрати всі травмонебезпечні предмети, переконатися у відсутності отруйних рослин і грибів.

8. При переході з дітьми через вулицю треба дотримувати правил вуличного руху, стежити, щоб діти йшли парами, взявшись за руки. Спереду й позаду колони у дорослих червоні прапорці. Підняттям прапорця дати сигнал водієві зупинитися й пропустити дітей.

9. При переході проїжджої частини дороги не поспішати, не виходити за колону, не штовхатися.

10. Не допускати прогулянок поблизу залізниці та доріг з інтенсивним дорожнім рухом.

11. Відстань для старших дошкільників 1,5 – 2 км. Час проходження 30-40 хв. Відстань для дітей 4–5 років не далі 1,5 км. Після кожних 10-15 хв. ходьби відпочинок 5 хв.

12. Діти повинні бути одягнені по сезону, у зручному взутті, у літню пору бути в головних уборах.

13. Сонячні ванни проводити лише під наглядом медсестри.

14. Обов'язково мати при собі аптечку для надання першої медичної допомоги.

15. Перевезення дітей дозволяється лише в автобусах, усі діти повинні сидіти, вікна і двері мають бути зачинені.

16. Починати рух автобуса водій має тільки після дозволу вихователя.

17. Під час руху автобуса водій не має права перевищувати швидкість, робити різких гальмівних рухів або поворотів.

18. Без оформлення спеціального дозволу ДАІ перевезення дітей забороняється.

19. При проведенні прогулянок, піших переходів, екскурсій і походів можлива дія на їх учасників таких небезпечних чинників:

- зміна встановленого маршруту руху, самовільне залишення місця розташування групи;
- потертості ніг при неправильно підібраному взутті;
- травмування ніг при пересуванні без взуття, а також без брюк або панчіх;
- укуси отруйних тварин, плазунів і комах; отруєння отруйними рослинами, плодами і грибами;
- зараження шлунково-кишковими хворобами при вживанні води з неперевірених відкритих водоймищ.

***Інструкцію розроблено «01» грудня 2020 року
Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)
Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)
Ознайомлені***

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 6

з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах

Попередження отруєнь хімічними речовинами отруйними рослинами

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

1. Приміщення дошкільного навчального закладу та ігрові майданчики утримувати в чистоті й порядку.

2. Територія дошкільного навчального закладу повинна мати огорожу, щодня до приходу дітей і наприкінці дня треба підмітати й поливати ділянку дошкільного навчального закладу.

3. Ліки зберігати у закритих шафах, не доступних для дітей.

4. Дезінфікуючі та мийні засоби повинні зберігатися у недоступних для дітей місцях, у закритих шафах.

5. Не використовувати у зовнішньому озелененні, квітниках рослини, які можуть зашкодити дітям (ліщина).

6. Не використовувати у куточках природи та інтер'єрі кімнат рослини, шкідливі для здоров'я дітей. Уникати рослин, які можуть викликати алергійні реакції.

7. У випадках аварійних ситуацій з викидом в атмосферу отруйних хімічних речовин не виводити дітей із приміщення, ретельно закривати кватирки, фрамуги, вікна. Мати для кожної дитини ватно-марлеві пов'язки, які треба змочувати у 2 % розчині питної соди.

8. Стежити за тим, щоб діти не виходили за межі території дошкільного навчального закладу.

9. Під час екскурсій, вивозу дітей за межі міста в лісосмугу задалегідь перевірити місцевість на наявність отруйних рослин, грибів та небезпечних предметів.

10. Вихователі повинні володіти знаннями про зовнішній вигляд і шкоду отруйних рослин та грибів.

11. Уважно стежити за тим, щоб діти не їли отруйних рослин (ягід, грибів, трав).

12. Дати дітям необхідні знання про особливості отруйних рослин.

13. У разі потрапляння у шлунок отруйних рослин треба надати першу допомогу:

- викликати блювоту, промити шлунок водою з розчином марганцево-кислого калію, дати активоване вугілля, відправити дитину в лікарню.

14. У разі аварійних ситуацій з підвищенням рівня радіації діти повинні перебувати у приміщенні із щільно закритими вікнами й дверима. Мати ватно-марлеві пов'язки й дотримуватися таких правил безпеки:

- не вживати сирого молока і яєць;
- обов'язково довго варити їжу;
- не збирати у лісі гриби і ягоди;
- вживати в їжу овочі й фрукти яскравого кольору: шипшину, чорну смородину, вишню, буряк.

Після виникнення загрози треба виконати санітарну обробку:

- одяг зняти й віддати для обробки;
- мити руки проточною водою 3-5 хв;
- почистити зуби;
- витерти вологою ганчіркою відкриті частини тіла.

***Інструкцію розроблено « 01 » грудня 2020 року
Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)
Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)
Ознайомлені***

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 7

з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах

Дотримання техніки безпеки під час організації трудової діяльності дітей

Для виконання Закону України «Про дошкільну освіту» з метою охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах забезпечити обов'язкове виконання таких вимог:

ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ДІТЕЙ

1. Трудова діяльність повинна здійснюватися лише під контролем та наглядом дорослого.
2. У групах і на ділянках повинні бути створені всі умови, що забезпечують охорону життя і здоров'я дітей.
3. Усе можливе устаткування, посібники повинні бути встановлені й розміщатися з урахуванням повної безпеки й стійкості, що виключає падіння.
4. Інвентар, що використовується у трудовій діяльності дітей, треба розташовувати на полицях і шафах, висота якої не перевищує рівня грудей дитини.
5. Акваріум, клітки із тваринами, рослини, розташовувати так, щоб дитина могла здійснювати догляд за ними, стоячи на підлозі. Підливаючи вазони, дитина повинна тримати лійку нижче рівня своїх грудей, щоб вода не стікала в рукави й не потрапляла на одяг.
6. Дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог щодо утримання тварин, птахів.
7. Категорично забороняється у групах раннього й молодшого дошкільного віку розводити кактуси й інші колючі рослини.
8. Приміщення, у яких проходить трудова діяльність, повинні бути чистими, світлими й добре провітрюваними.
9. Освітлення робочого місця, особливо під час організації ручної праці, повинно відповідати санітарно-гігієнічним нормам.
10. Забороняється дітям переносити речі вагою понад 2-2,5 кг (для дитини старшого дошкільного віку).
11. Під час чергування у їдальні діти можуть відвідувати харчоблок у супроводі дорослого, при цьому категорично забороняється дітям переносити гарячу їжу, воду.

12. Організація праці у спеціально обладнаних кімнатах допускається лише під наглядом дорослого.

13. Категорично забороняється залучати дітей до праці, що викликає небезпеку інфікування (збирання брудної білизни тощо).

ВИМОГИ ДО УСТАТКУВАННЯ ТА МАТЕРІАЛІВ

1. Столи, стільці, верстати й інші меблі, якими користуються діти, повинні відповідати зростові дітей.

2. Інструменти, якими користуються діти, повинні бути придатні й безпечні для роботи з добре закріпленими держачками. Ножиці повинні бути з тупими кінцями, молоток із закругленою ударною частиною.

3. Забороняється дітям користуватися інструментом, призначеним для дорослого, а також інструментами як ігровими атрибутами.

4. Усі колючі, різальні інструменти повинні зберігатися у закритих місцях. Використовуватися дітьми лише під наглядом вихователя. Швейні голки зберігаються у спеціальних скриньках – гольницях, завжди з нитками. Їх кількість систематично перевіряється вихователем.

5. Добираючи для дитячих виробів природний матеріал, вихователь завжди повинен пам'ятати про його безпеку: не брати дуже гострих палиць, що ріже трави, отруйних ягід і грибів, твердого дроту, битого скла, сірників з невилученою сіркою.

6. З відходів промислового виробництва у роботі можуть бути використані лише небезпечні для здоров'я дітей матеріали. Забороняється використовувати скловату, скловолокно, штучне хутро, матеріали на капроновій основі, свинець, нітрофарби, нітролаки.

7. Вихователь повинен ретельно продумати доцільність пропонованої дітям роботи, не допускати великого скупчення виробів, що не знайшли свого застосування.

8. Все устаткування, інструменти й матеріали повинні раціонально розміщуватись, утримуватись у чистоті й робочому стані в закритих шафах.

ВИМОГИ ДО МЕТОДИКИ ТА КЕРІВНИЦТВА ТРУДОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ

1. Навчаючи дітей різних навичок і прийомів роботи, вихователь повинен забезпечити чіткий і грамотний показ.

2. Перш ніж об'єднати дітей для виконання групової або колективної роботи, вихователь повинен бути впевнений, що кожна дитина на достатньому рівні володіє необхідними навичками.

3. Під час роботи з інструментами кількість дітей, які спільно працюють, не повинна перевищувати 4-5 осіб.

4. Під час трудової діяльності, що вимагає застосування сили (перекопування землі, перенесення піску, поливання городу, розчищення ділянки взимку), вихователь повинен уважно стежити за станом дітей, не допускати перевтоми, перегріву або переохолодження.

5. У разі появи у дитини пришвидшеного дихання, почервоніння шкіри обличчя, спітніння та інших зовнішніх ознак перевтоми вихователь припиняє роботу та пропонує дитині перепочити.

6. Тривалість трудового процесу треба чітко регламентувати, особливо при виконанні одноманітної роботи (збір ягід, деякі види ручної праці). Тривалість такої праці не повинна перевищувати 30 хв. При цьому кожні 7-10 хв треба робити зміну діяльності або влаштовувати перерву.

7. У спекотні сонячні дні праця дітей на городі або квітнику організовується в ранкові години до сніданку й у години вечірньої прогулянки.

8. Вихователь здійснює постійний контроль за правильною поставою під час роботи.

9. Вихователь привчає дітей працювати уважно, зосереджено, не відволікаючись і не розмахуючи інструментами.

10. Усі інструменти вихователь видає й збирає чітко по рахунку.

11. Екскурсії, мета яких ознайомлення із працею дорослих, повинні бути ретельно продумані й підготовлені з урахуванням вікових особливостей дітей. Перед екскурсією обов'язково повторити з дітьми правила поведінки під час екскурсій.

12. Дітей повинні супроводжувати не менше двох дорослих. Вихователь в обов'язковому порядку ознайомлює дітей із правилами поведінки під час праці, систематично контролює їх виконання.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Під час трудової діяльності діти повинні виконувати такі вимоги:

1. Виконувати доручену роботу лише у місцях, відведених для даного виду праці.

2. Перед роботою вдягнути фартух, закотити рукави, вимити руки та за потреби забрати волосся.

3. Підготувати своє робоче місце: акуратно розташувати інструменти й матеріали, переконатися в їх робочому стані.

4. У процесі роботи постійно підтримувати порядок на робочому місці. Не допускати його захаращування.

5. Використовувати інструменти лише за призначенням, користуватися ними за зразком вихователя.

6. Брати інструменти лише з дозволу вихователя.

7. Працювати уважно, не відволікаючись, не ходити з інструментами, не заважати дітям.

8. Під час роботи голки класти лише в гольниці, цвяхи у коробку.

9. Нитку відрізати тільки ножицями, дріт – гострозубцями, цвяхи витягати спеціальними інструментами.

10. Після закінчення роботи перевірити стан обладнання та інвентарю, скласти його на місце, зняти спеціальний одяг.

Інструкцію розроблено « 01 » грудня 2020 року

Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)

Ознайомлені

(Джерело: нормативна документація закладу)

Інструкція № 8

**з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних
закладах**

Про протипожежну безпеку.

Порядок евакуації дітей із приміщення у разі пожежі

1. Вихователь, помічник вихователя зобов'язані чітко знати номер групи, шляхи евакуації дітей із групи в безпечне, закріплене за групою приміщення, місцезнаходження первинних засобів пожежогасіння.

2. У разі виникнення пожежі першими із приміщення виводять дітей груп раннього віку, молодшого, середнього і старшого віку.

3. У разі виникнення пожежі дітей із груп виводять пожежними сходами відповідно до плану евакуації дітей із приміщення.

4. Дії працівників спрямовані на забезпечення безпеки дітей, їхні евакуацію й порятунок.

5. Будь-який працівник дошкільного навчального закладу, що виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, підвищена температура тощо), зобов'язаний:

- негайно повідомити адміністрацію дошкільного навчального закладу про небезпеку;

- задіяти систему оповіщення працівників;

- сповістити службу з надзвичайних ситуацій, при цьому чітко назвати адресу, де знаходиться дошкільний навчальний заклад, місце, де виникла пожежа (№ групи, назва підрозділу), поверх приміщення, назвати свою посаду, прізвище, ім'я по батькові;

- здійснити евакуацію дітей із приміщення в безпечне місце, відповідно до плану евакуації;

- розпочати гасіння вогню первинними засобами пожежогасіння; діяти за вказівками адміністрації дошкільного навчального закладу;

- за вказівкою адміністрації зустрічати машину швидкої медичної допомоги;

- надавати допомогу пожежному підрозділові.

6. Вихователь групи відповідає за:

- евакуацію з небезпечного приміщення всіх дітей у закріплене за групою приміщення;

- перевірку облікового складу дітей з фактично виведеними;

- створення нормальних моральних і фізичних безпечних умов для дітей.

7. Вихователь зобов'язаний постійно перебувати з дітьми.

8. Вихователь зобов'язаний взяти із собою журнал відвідування дітей журнал об'єктивних даних та іншу документацію.

Під час проведення евакуації й гасіння пожежі треба:

- враховуючи ситуацію, визначити найбезпечніший евакуаційний шлях і вихід у безпечну зону за найкоротший термін;
- запобігти виникненню паніки;
- категорично забороняється залишати дітей без нагляду з моменту виявлення пожежі й до її усунення;
- евакуація починається із приміщення, де виникла пожежа, та із суміжних приміщень, де є загроза поширення вогню та продуктів горіння;
- у холодну пору року одягти дітей старшого віку або взяти теплий одяг із собою;
- дітей молодшого віку виносять на руках, замотавши в ковдри або інші теплі речі;
- ретельно перевірити всі приміщення, щоб уникнути перебування дітей у небезпечній зоні (сховалися під ліжко, шафу або якесь інше місце);
- виставити чергового біля входу в приміщення, щоб виключити можливість повернення дітей або дорослих у приміщення, де виникла пожежа;
- при гасінні треба домагатися забезпечення сприятливих умов для безпечної евакуації дітей і дорослих;
- утримуватися відкривати вікна й двері для запобігання поширення й посилення вогню й диму в сусідні приміщення;
- залишаючи приміщення, треба зачинити за собою двері, закрити вікна.

9. Вихователь, що працює на групі, організовує евакуацію дітей у безпечне приміщення відповідно до плану евакуації. їй допомагає одягти дітей помічник вихователя та інші працівники за вказівкою адміністрації.

10. Виводити або виносити дітей з небезпечного приміщення організовано без паніки й поспіху.

11. Адміністрація дошкільного навчального закладу зобов'язана:

- перевірити, чи повідомлено в пожежну частину про виникнення пожежі;
- перевірити, чи викликана швидка допомога (за потреби), викликати швидку допомогу за телефоном 103;
- здійснити керівництво евакуацією дітей;
- здійснити гасіння пожежі первинними засобами пожежогасіння до прибуття пожежного підрозділу;
- у разі виникнення або наявності загрози життю і здоров'ю людей негайно організувати їхній порятунок, використовуючи для цього всі наявні ресурси та пристосування;

- організувати перевірку наявності дітей і співробітників, евакуйованих із приміщення будинку відповідно до журналу відвідування дітей і табелів виходу працівників на роботу;
- виділити чергового для зустрічі пожежного підрозділу, який добре знає розміщення приміщень у будинку, під'їзних доріг і водопостачання;
- вивести в безпечне місце всіх працівників, не зайнятих в евакуації дітей, дорослих і не зайнятих у пожежогасінні;
- організувати роботу старшої медичної сестри для надання першої медичної допомоги потерпілим;
- виділити чергового для зустрічі машини швидкої медичної допомоги (у разі потреби);
- припинити всі роботи, не пов'язані з евакуацією дітей, працівників і ліквідацією пожежі;
- організувати відключення ліній електро-, газопостачання (у разі потреби) і здійснити заходи щодо попередження поширення пожежі;
- забезпечити безпеку людей, які зайняті в евакуації й гасінні пожежі (обвали, дія токсичних продуктів горіння, підвищена температура, ураження електрострумом тощо);
- організувати евакуацію матеріальних цінностей з небезпечної зони;
- визначити місце для зберігання матеріальних цінностей;
- інформувати начальника пожежного підрозділу про наявність у небезпечному приміщенні дітей, працівників;
- повідомити у встановленому порядку адміністрацію управління (відділу) освіти про аварійну ситуацію та вжиті заходи щодо порятунку дітей, працівників.

При проведенні культурно-масових заходів треба

1. Покласти відповідальність за забезпечення пожежної безпеки при проведенні культурно-масових заходів у дошкільному навчальному закладі на завідувача, методиста, завгоспа.
2. Перед початком культурно-масового заходу завгосп ретельно перевіряє приміщення, евакуаційні шляхи й виходи на відповідність вимогам пожежної безпеки, а також наявність і справність первинних засобів пожежогасіння, зв'язку.
3. На час проведення культурно-масових заходів наказом призначаються відповідальні за пожежну безпеку в кожній групі.
4. Перед проведенням культурно-масового заходу проводиться цільовий інструктаж з правил пожежної безпеки, ознайомлення із планом і порядком евакуації дітей у разі пожежі.
5. Приміщення, у яких проводяться масові заходи, повинні мати два виходи назовні.

6. Евакуаційні виходи із приміщень повинні бути позначені стрілками зеленого кольору з написом «Вихід» білого кольору.

7. Коридори, проходи й виходи із приміщень, призначені для евакуації, повинні бути вільними.

8. Двері із приміщень під час проведення масових заходів забороняється закривати на замки або засуви, що важко відкриваються.

9. На час проведення культурно-масових заходів забороняється розташовувати предмети коло вікон та дверей.

10. Під час проведення культурно-масового заходу з підвищеною небезпекою виникнення пожежі приміщення треба забезпечити первинними засобами пожежогасіння – відра з піском, водою, ковдри.

11. Новорічну ялинку треба встановлювати на стійкій підставці таким чином, щоб не перешкоджати виходу із приміщення. Гілки ялинки повинні перебувати на відстані не менше 1 м від стін і не торкатися стелі.

12. Ілюмінацію на ялинці треба надійно закріпити відповідно до вимог пожежної безпеки.

13. Потужність лампочок на гірляндах не повинна перевищувати 25 Вт, а електрошнури повинні мати справну ізоляцію і включатися в електромережу за допомогою штепсельного з'єднання.

14. При пошкодженні ялинкових гірлянд ілюмінація повинна бути негайно виключена й не включатися до з'ясування причини пошкодження (миготіння ламп, нагрівання проводів, іскріння).

При проведенні культурно-масових заходів забороняється

1. Використовувати вату, марлю та інші легкозаймісті матеріали для маскарадних костюмів і прикрашання ялинки або зали.

2. Запалювати у приміщенні різні феєрверки, бенгальські вогні, стеаринові свічки, користуватися хлопавками.

3. Гасити повністю світло у приміщенні.

4. Прикрашати ялинку целулоїдними й іншими легкозаймистими іграшками; обкладати підставку й гілки ватою.

5. Застосовувати світлові ефекти з використанням хімічних і інших речовин, які можуть спричинити загоряння.

6. Використовувати дня освітлення ялинки будь-які види відкритого вогню.

*Інструкцію розроблено « 01 » грудня 2020 року
Завідувачем дошкільного навчального закладу (ПІБ)
Головою ПК дошкільного навчального закладу (ПІБ)
Ознайомлені*

Додаток Б

Список дітей, взятих для дослідження сформованості навичок безпеки
життєдіяльності у Кам'янському КЗДО «Оленка»

- 1.. Єгор
2. Вікторія
3. Євгеній
4. Ілона
5. Таліна
6. Вікторія
7. Анна
8. Злата
9. Ярослав
10. Уляна
11. Альбіна
12. Дар`я
13. Артем
14. Максим
15. Валентина

Додаток В

Приклади лепбуків, які можна створювати для формування навичок безпеки життєдіяльності

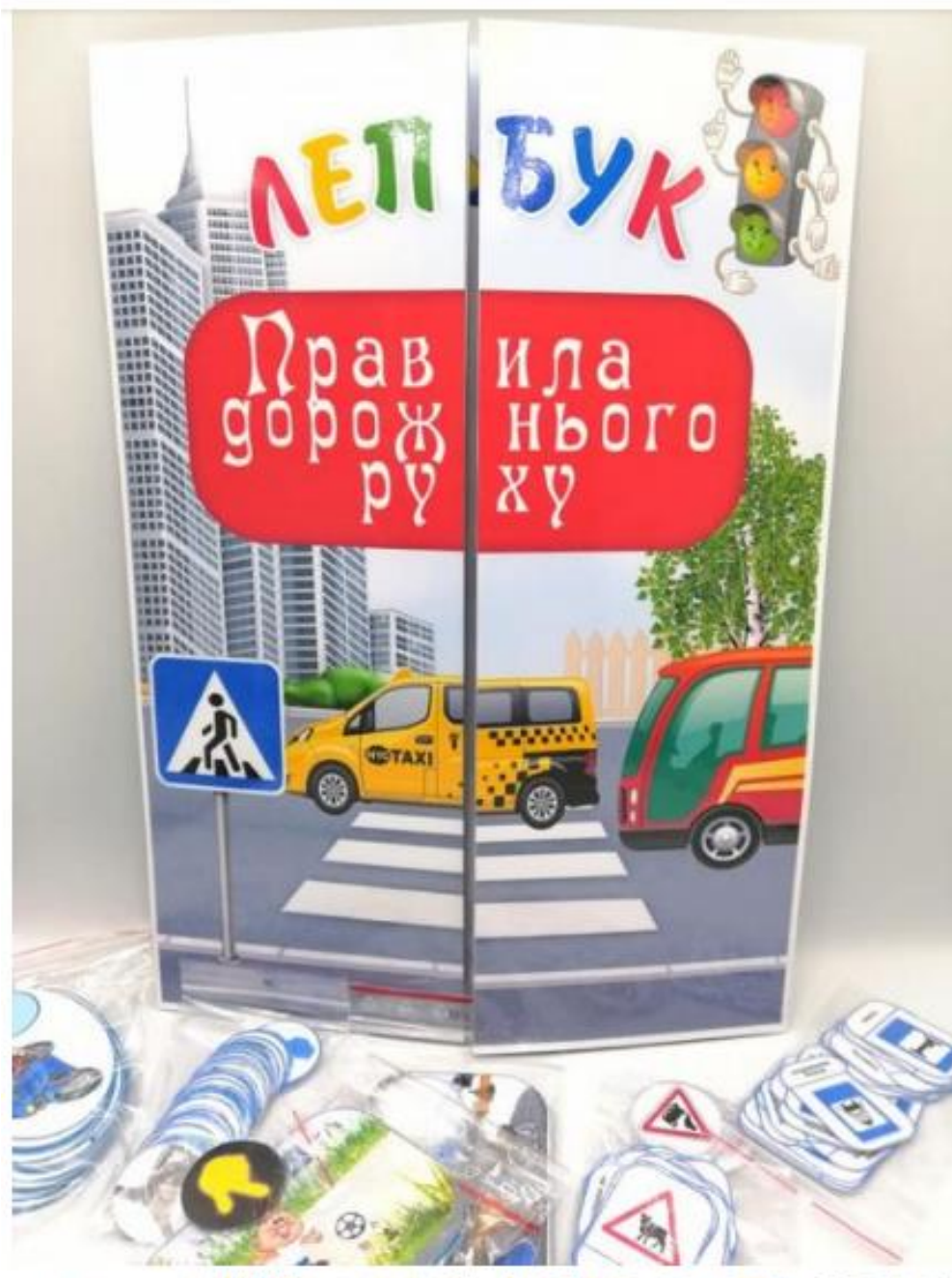
(Джерело: <https://www.chaspik.ua/lepbuk-49616/>)

(Джерело: <https://www.chaspik.ua/lepbuk-49616/>)

(Джерело: <https://www.chaspik.ua/lerbuk-49616/>)

(Джерело: <https://prints.anelok.in.ua/product/lepbuk-pravyla-dorozhn-ohorukhu-u-drukovanomu-vyhliadi>)

Додаток Д

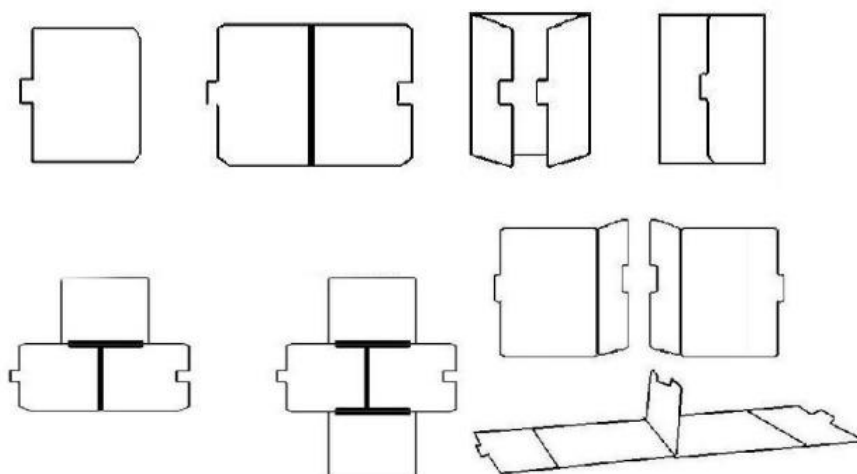
Покрокова послідовність виготовлення лепбуків

(Джерело: <https://vseosvita.ua/library/prakticne-zanatta-v-nus-stvoruemo-lepbuk-460747.html>)

КРОК 1. Постановка проблеми. Формулювання теми. На початковому етапі можна поставити проблему, яка дозволить вам вийти на потрібну вам тему. Тема повинна бути цікавою дитині і доступною (відповідати віку, оригінальна). Тему для папки можна вибрати будь-яку, як і її складність. Це може тема, над вивченням якої ви працюєте впродовж тижня, місяця, або тема дослідження, проекту. Можливо, вона буде знайомою дітям, або зовсім новою, глибоко дослідженою дітьми або такою, що потребує глибшого вивчення.

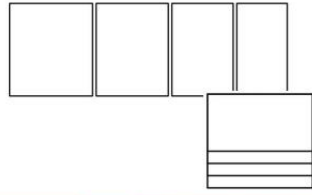
КРОК 2. Складання плану. Розбийте тему на підтеми, на дрібніші частини інформації. Адже лепбук - це не просто книжка з картинками. Це навчальний посібник. Тому потрібно продумати, план того, про що ви хочете в цій папці розповісти, щоб повністю розкрити тему. Ці частини інформації можна буде використовувати, як тему дня під час тематичного тижня, або як підтему під час роботи над проектом. Ця частина роботи є дуже важливою, так як вона цілком виконується педагогом і саме від вибору окремих підтем залежить яку кількість інформації засвоїть дитина, наскільки різнобічною та цікавою та потрібною для дитини буде вона. Завдання вихователя розділити тему так, щоб вона була доступною та цікавою дітям, відповідала їх віковим особливостям, містила певний обсяг інформації, не була обтяжливою для засвоєння. На скільки ж саме частин ділити інформацію? Це залежить від самої теми, від віку, індивідуальних особливостей дітей групи. Цілком можливо, що розпочавши роботу над лепбуком, у дітей можуть виникнути питання, які буде доцільно вивчити досконаліше, що в свою чергу приведе до створення нових підтем.

КРОК 3. Створення макета. Продумайте основу для лепбука. Вона може бути у вигляді стандартної книжечки з двома розворотами, картонної папки формату А3 або А4 з кількома розворотами, книжки-гармошки, фігурної папки. Форма основи лепбука залежить від обраної теми та творчості педагога. На основі розташовуються різноманітні міні-- книжки, кармани тощо.

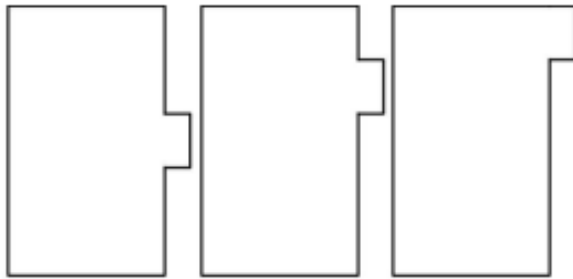

КРОК 4. Продумайте наповнення лепбука. Доберіть до кожної підтеми той тип міні-книги, який найкраще підходить для викладу інформації. Ми пропонуємо до вашої уваги ті види міні-книг, які ми практикуємо у своїй роботі під час створення наших лепбуків. Ми вважаємо їх найбільш цікавими та доступними для дошкільників, хоча цілком можливо, що не всі з них ви будете практикувати у своїй роботі. Підійдіть до цього питання творчо, дайте можливість творити дітям і ви разом обов'язково створите свою власну оригінальну міні-книгу. Види міні-книг:

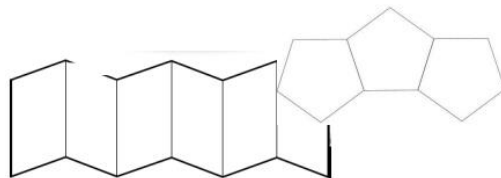
Багатошарова міні-книга. Виготовляється з паперу різної довжини, складеного та з'єднаного між собою. Можна використовувати папір різних кольорів. Шари можуть складатися вгору або вниз, зліва направо, або навпаки. Багатошарову книгу краще використовувати для пов'язаного між собою списку.

Книга-вкладка. Використовується для списку подібних речей або прогресії від меншого до більшого. Вона може мати від трьох і більше вкладок. До них можна переходити зверху, по бокам або знизу для більшої універсальності.

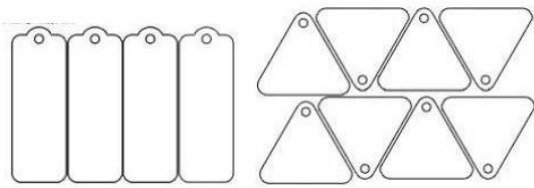

Книга-гармошка. Виготовляється з цілого або склеєних між собою аркушів. Її доцільно використовувати для зображення послідовності, ряду подій тощо.

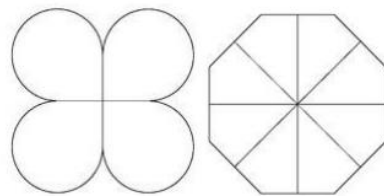

Книга - віяло. Для її виготовлення використовують аркуші паперу

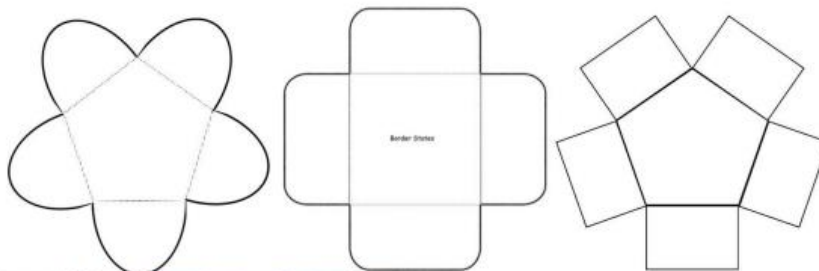
певної форми, що з'єднуються між собою.

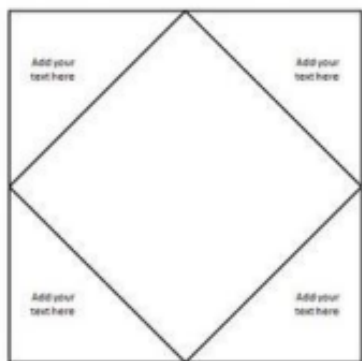
Книга-ракушка.

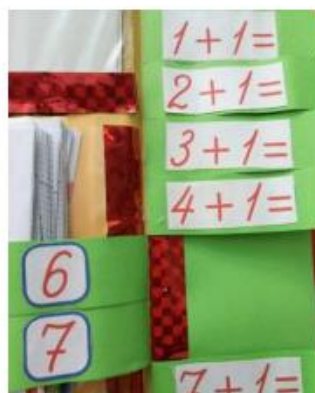
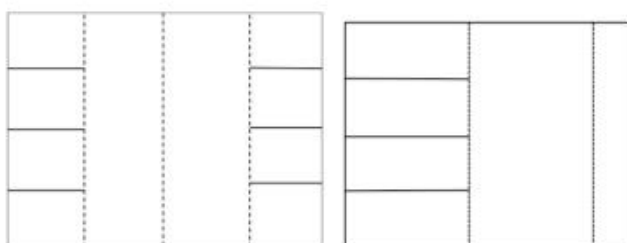
Книжка з пелюсток. Ця книжка використовується для демонстрації частин цілого, утворення числа, складу тощо.

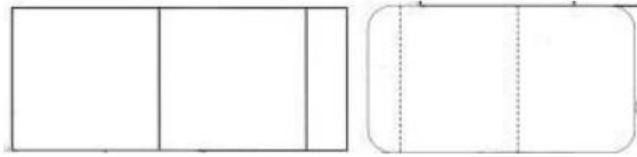
Книга-конверт. Цікава та проста книга. Складається з чотирикутного аркуша паперу, складеного кутами в центрі, таким чином ви отримуєте чотири секції, тому інформація з чотирьох частин найкраще підходить для цієї міні-книги.

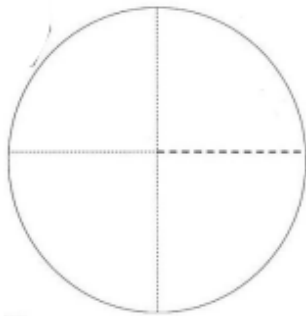
Книга з зачиненими дверцятами. Це міні-книжка ідеально підходить для словника, розв'язування прикладів, читання складів. Кількість «дверцят» та їх розмір можливо змінювати відповідно до вашої теми. Вони можуть відкриватись з однієї або обох сторін, зверху або знизу, або навіть в усі сторони.

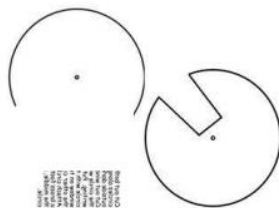
Книга – сірникова коробка. Використовується для словника та пов'язаних з ним понять.

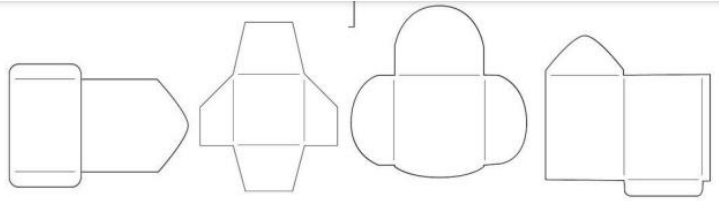
Книга-круг. Легка у виготовленні книга. Вона має вигляд круга, складеного на 4 частини. Використовується для невеликої кількості інформації

Книга-колесо. Використовуються для позначення невеликих процесів. Особливо цікава дітям через рухомість колеса

Конверти для інформації.

КРОК 4.Збір інформації та матеріалу. Це можуть бути прислів'я, загадки, ігри по темі, вірші, оповідання, ігрові вправи і інша інформація. Ось на цьому етапі включаються батьки, як учасники освітнього процесу.Підготуйте необхідний матеріал та приступайте до роботи. Крім міні-книг є багато речей, які ви можете вкласти у лепбук. Ви можете вкласти їх в кишеньки. Це можуть бути:

- паперові ляльки різного розміру, у різному вбранні;
- пазли куплені або власноруч розрізані кольорові картинки;
- настільні ігри;
- дидактичні ігри;
- логічні ігри, лабіринти, кросворди;
- ігри на уважність;
- розмальовки, штриховки;
- реальні предмети (листівки, шматочки тканини, листя тощо).